

Sartre

Jeannette Colombel

◆ bytový seminář, česky | francouzsky, vznik: 21. 5. 1984

◆ private seminar, Czech | French, origin: 21. 5. 1984

Sartre [1984]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (1984-05-21 Jeanette Colombel – Sartre (1) [LVH188VA]_Kaz a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Sujet... suppose ces deux niveaux: la spontanéité et la réflexion.

Jiný hlas: Subjekt předpokládá tyto dvě roviny: spontaneitu a reflexi.

Jiný hlas: Et qu'en même temps, il est toujours dans son, si je reprends la formule "je est un autre"...

Jiný hlas: Zároveň, pokud použiji výrok "Já je někdo jiný"...

Jiný hlas: Il y a toujours une altérité, il est toujours altéré, il devient toujours, il y a toujours une altérité...

Jiný hlas: Je tu vždycky jakási jinakost, *alterita*...

Jiný hlas: ...qui vient à la fois de lui-même et des autres.

Jiný hlas: ...která pochází jednak od něho samého, ale zároveň od druhých.

Jiný hlas: Cette altérité suppose l'atemporalité, suppose le temps.

Jiný hlas: Tato jinakost předpokládá časovost, tedy čas.

Jiný hlas: Dans, le sujet se fait dans le temps.

Jiný hlas: Subjekt se tvoří v čase.

Jiný hlas: Et cette transformation dans le temps suppose un temps comme d'ailleurs chez Sartre, un temps trajectoire, pas un temps continu, un temps...

Jiný hlas: A tato tvorba subjektu vyžaduje čas nikoli nepřetržitý, nýbrž čas trajektoriální, čili přechodový...

Jiný hlas: ...qui est fait de projets, donc qui privilégie le futur, mais en tenant compte du passé et du présent.

Jiný hlas: ...čas, který je utvářen projekty, čas, který privileguje budoucnost, a přitom nepouští ze zřetele přítomnost a minulost.

Jiný hlas: Mais c'est le projet, c'est ce qui n'est pas encore et ce que l'on veut faire, ce que l'on veut être...

Jiný hlas: Ale je to projekt, tedy to, co ještě člověk není, co chce být...

Jiný hlas: ...qui donne un sens au présent et au passé.

Jiný hlas: ...to dává smysl přítomnosti i minulosti.

Jiný hlas: Mais en même temps, ce passé n'est pas pesant.

Jiný hlas: Zároveň tato minulost není čímsi tíživým.

Jiný hlas: Et il dit "je suis mon passé pour ne l'être pas".

Jiný hlas: Říká: "Jsem svou vlastní minulostí, abych jí přestal být".

Jiný hlas: Par exemple, je prends mon cas, je prends un itinéraire et je prends un itinéraire qui me conduit ici, alors que j'ai été marxiste et membre du Parti communiste français pendant un certain temps.

Jiný hlas: Vezmu jako příklad sama sebe. Byla jsem marxistka a jistou dobu členkou francouzské komunistické strany.

Jiný hlas: Et que, par exemple, si je suis ici, je ne suis pas ici comme quelqu'un qui serait toujours été d'une autre, enfin, qui aurait toujours compris les problèmes des pays de l'Europe centrale.

Jiný hlas: Jestliže jsem tady, není to proto, že bych vždycky rozuměla nebo chápala problémy a potíže zemí střední Evropy.

Jiný hlas: Ou bien qui aurait été seulement universitaire sans avoir essayé de lutter pour plus de justice sociale, même si on se trompe.

Jiný hlas: Nebo jako bych byla pouze univerzitní profesorka, která nemá chuť se angažovat pro prosazení sociální spravedlnosti, i když se člověk mýlí.

Jiný hlas: Ça ne m'empêche pas d'être ici. Donc je suis mon passé pour ne l'être pas. À la fois je ne suis pas ce que j'ai été...

Jiný hlas: To mi nebrání být tady. Tedy nejsem to, co jsem byla...

Jiný hlas: ...mais en même temps je le suis d'une façon qui, je n'oublie pas ce que j'ai été, ce n'est pas

comme si je n'avais pas été.

Jiný hlas: ...ale zároveň jsem jí způsobem, že nezapomínám na to, čím jsem byla. Není to tak, jako bych nebyla nikdy tím, čím jsem byla.

Jiný hlas: Peut-être ça me donne des fois plus de difficulté à comprendre, peut-être ça me donne aussi une compréhension plus... douloureuse, mais aussi plus profonde.

Jiný hlas: Možná mi to může někdy znesnadňovat chápání, ale zároveň dávat pochopení třeba bolestnější, ale zároveň hlubší. Právě ta moje vlastní minulost.

Jiný hlas: Donc si vous voulez, à travers ce projet de venir et d'en revenir ici...

Jiný hlas: Takže pokud chcete, skrze ten projekt přijet sem a zase se vrátit...

Jiný hlas: ...dans une certaine durée...

Jiný hlas: ...v jistém trvání časovém...

Jiný hlas: ...mais ce n'est pas un avenir futur, ce n'est pas un avenir radieux.

Jiný hlas: ...to není ovšem, nejedná se tu o budoucnost vzdálenou, absolutní ve smyslu "zpívajících zítřků".

Jiný hlas: À la fois cela donne un sens à ce présent et à mon passé.

Jiný hlas: Tento projekt dává smysl mé přítomnosti i mé minulosti.

Jiný hlas: Et c'est ce rapport entre le futur ou le projet que je réalise...

Jiný hlas: A tento poměr mezi budoucností, mezi projektem, který realizuji...

Jiný hlas: ...et mon itinéraire qui constitue l'unité de ma personne.

Jiný hlas: ...a mezi tou mou osobní autobiografií nebo tou cestou života, ten vytváří jednotu mé osobnosti.

Jiný hlas: Mais c'est une unité construite et qui est, qui n'est pas garantie.

Jiný hlas: Je to jednotu konstruovaná, která není nijak zajištěná, zaručená.

Jiný hlas: À la limite, je peux toujours être traître.

Jiný hlas: Vždycky se mohu stát třeba zrádcem, mohu zradit to, co dělám.

Jiný hlas: Comme j'ai pu être traître, par exemple, au Parti communiste.

Jiný hlas: Tak jako jsem mohla být zrádcem třeba pro komunistickou stranu.

Jiný hlas: Donc il y a cette unité temporelle à partir de...

Jiný hlas: Tedy existuje jakási časová jednotu...

Jiný hlas: ...où jouent des événements.

Jiný hlas: ...ve které hrají svou roli události.

Jiný hlas: Et j'en arrive au troisième point qui suppose, bien sûr, des discontinuités. C'est-à-dire...

Jiný hlas: A dostávám se ke třetímu bodu, který předpokládá diskontinuitu. To znamená...

Jiný hlas: ...des ruptures, des événements, des...

Jiný hlas: ...zlomy, události, předěly.

Jiný hlas: Et fondamentalement dans la philosophie de Sartre, il y a, il y a la discontinuité.

Jiný hlas: V Sartrově filosofii existuje diskontinuita.

Jiný hlas: C'est ce qu'il appelle la contingence.

Jiný hlas: *Kontingence*, jak on to nazývá.

Jiný hlas: Il n'y a pas de cause.

Jiný hlas: Není příčin.

Jiný hlas: Il n'y a jamais de suffisamment de causes, de motifs et de mobiles...

Jiný hlas: Není nikdy dostatečně příčin, motivů a pohnutek...

Jiný hlas: ...pour prévoir, pour déterminer un acte.

Jiný hlas: ...aby se dal předem určit, determinovat nějaký čin, akt.

Jiný hlas: Si je reprends un exemple, ce n'est pas au même moment, au même événement que tout le monde en France quitte le Parti communiste, que des gens quittaient en 50, en 52, en 56, en 60.

Jiný hlas: Například všichni ti, kteří opustili řady komunistické strany ve Francii, to neučinili ve stejnou

dobu. Někteří už v padesátém, padesátém druhém, padesátém šestém, šedesátém a tak dále.

Jiný hlas: Dans une pièce, *Les Mouches*...

Jiný hlas: V *Mouchách*, divadelní hře...

Jiný hlas: ...le héros, Oreste...

Jiný hlas: ...hrdina Orestes...

Jiný hlas: ...décide tout d'un coup, en revenant dans son pays, à Argos...

Jiný hlas: ...se najednou rozhoduje, když se vrací do své země, do své vlasti, do Argosu...

Jiný hlas: ...tuer l'usurpateur et sa mère, qui est Clytemnestre...

Jiný hlas: ...zabije uzurpátora a svou matku Klytáimnéstru...

Jiný hlas: ...pour libérer le peuple d'Argos. Et il le fait soudain.

Jiný hlas: ...aby osvobodil lid Argosu. A udělá to z ničeho nic, čistá jasná akce.

Jiný hlas: Et dans son livre sur son enfance, *Les Mots*...

Jiný hlas: V knize o svém dětství, *Slova*... Sartre říká, že vždycky vytvářel hrdiny podle svého obrazu, tedy takové, jakým sám chtěl být. To znamená rozhodnout se v tu chvíli, neboť člověk nejedná tak, že by nejdříve dlouze rozmyšlel, aby poté jednal, či přinejmenším řečeno, úvaha, rozvažování nikdy nedá dostatečně důvodů rozhodnout se tak či onak. Není nikdy dostatek objektivního faktu, aby rozhodování bylo přinuceno k tomu či onomu.

Díky této kontingenci, nahodilosti, existuje úzkost, kterou Sartre v tradici existencialistické chápe jako úzkost před svobodou, spíše než úzkost před smrtí. A úzkost znamená, že není nic. Lze užít obrazu závratě nebo hráče v *L'Être et le Néant*. Hráč se rozhodne, že nebude hrát, má všechny důvody pro to, aby dále nehrál, ale je tady vždycky úzkost před tímto rozhodnutím a nejistota.

V tomto je tedy ta diskontinuita, že v každém aktu svobody nestačí předvídání, nebo předvídání je nedostačivé, což také způsobuje to, že nelze dopředu předpovědět, jak bude vypadat budoucnost.

Existuje také řada jeho poznámek o dějinách v této knížce. Sartre říká, že dějiny nejsou všechno, že individuum odchází z dějin, opouští je různými způsoby, díky obraznosti nebo pomocí poezie a tak dále. Říká, že dějiny nejsou obecné, že je více dějin, jsou dějiny těch druhých. Říká, že dějepis nikdy nemůže být vědou, protože dějiny jsou vždycky předem nepředvídatelné, a to díky svobodě těch druhých. Také definuje existencialismus jakožto *irreduktibilitu*, tedy nepřevoditelnost člověka na dějiny.

Tohleto dílo, o kterém je teď řeč, bylo napsáno ještě předtím, než se Sartre seznámil důkladně s marxismem a nechal se jím ovlivnit. Sartre se vrhl do marxismu a učil se u marxistů a byl dobrým žákem, a to jen proto, aby se mohl politicky účinněji angažovat. Říká sám o sobě, že až do svých zásnub s marxismem byl opožděný potomek anarchismu. To vše, o čem byla řeč, předchází ještě tomu období, které je nejznámější, a to je to marxistické, čili klasické období existencialistické.

Hejdánek: Ne, ještě ne. To je po... po klasickém.

Jiný hlas: Ještě ne?

Hejdánek: Ano, existencialistou byl víceméně pořád. Ale tohleto je periodizace. Ano, takhle.

Jiný hlas: Ty svoje výhledy morální nastiňuje až po těch dlouhých zkušenostech s politickým zápasem a v posledních letech se vrací k problému morálky, k důležitosti mravnosti. A i z toho důvodu, aby se politické angažmá mělo o co opřít. A on ostatně v poslední době znovu pracoval na těchto svých poznámkách.

Jiný hlas: Tedy je to cesta života, kde je také popírání toho vlastního svého myšlení. Kde kontinuita je přerušována diskontinuitou.

Hejdánek: Jo, tím se jaksí připomínáme tam ten výrok: já je někdo jiný. Proto.

Jiný hlas: Chtěl bych uvést, jak vždycky Sartre držel myšlenku subjektu, i když byl blízko *marxismu* a tváří v tvář *strukturalismu*. To jest v 60. letech.

Co se týče jeho vztahu, jeho pojetí *marxismu*, zachovává myšlenku projektu, kterým definuje subjekt, i v *Kritice dialektického rozumu*. A v této knize studuje kolektivy a skupiny. Kolektivy jsou pasivnější, jednotlivci jsou pasivní. Ve skupině naopak je společná činnost, společný projekt. Například dobytí Bastily. Vytvoří se skupina. Je tu jakási akční jednota v zápase.

Avšak i ve skupině kolektivní akce předpokládá vždycky iniciativu individuální. To nazývá vztahem *praxe* individuální a *praxe* kolektivní. Na jedné straně jedinec sám nedokáže realizovat ten kolektivní cíl, musí se proto spojit s druhými, což odpovídá jednomu sklonu *Sartrovu*, který na sobě přiznává: mám rád lidi sjednocené.

Zároveň však, jako v případě fotbalového týmu, jedinec musí zachovat svou iniciativu v celku. A filosoficky řečeno, říká, že individuální *praxe* zakládá *praxi* kolektivní.

Hejdánek: *Praxe*, ano. *Praxe*, ano.

Jiný hlas: I když se může uplatnit pouze v kolektivitě. Proto ho hodnotí třeba *Raymond Aron*, že nikdy nebyl *Sartre* marxistou, nýbrž vždycky byl *sartrovcem*. Je to jakási rezistence jedince vůči kolektivu. Zároveň hájil *Sartre* subjekt jakožto agenta dějin, činitele dějinného, ve chvíli, kdy se ve Francii a možná i jinde v 60. letech na základě humanitních věd, které se zabývaly nevědomím a podvědomím, vznikly strukturalistické proudy. I když slovo struktura má různý význam v té či oné vědě. Zvláště v lingvistice, etnologii, psychoanalýze.

Strukturalismus považuje celek za systém v jeho rozvoji a dává přednost synchronnosti před diachronností. Systémy jsou utvořeny nebo se skládají z prvků. Pro nějaký subjekt není místa, neboť subjekt je vždycky jenom prvkem globálního systému.

A v tuto chvíli vznikla diskuse mezi těmito vícery myšlenkovými školami strukturalistickými a *Sartrem*. Zejména diskuse mezi školou *Althusserovou*, která je marxistická, ale přitom pracuje s tímto aparátem strukturalistickým, dále mezi školou *Foucaultovou* a jeho knihou *Slova a věci*.

Jiný hlas: ...*Foucault*.

Hejdánek: Není, není ryze strukturalistická, no.

Jiný hlas: *Au moins, j'aime mieux, oui*.

Hejdánek: No, *c'est pour...*

Jiný hlas: *Mais c'est trop long, moi je m'arrête*.

Hejdánek: *Non, non, non, pas besoin. C'est seulement parce que...* to je jen proto, abychom trochu *aérer un peu la pièce, pour... seulement*. Tak možná dokončit *terminer le paragraphe...* teď nebo... ne, to je v pořádku. *Ça va*.

Jiný hlas: *Bien*.

Hejdánek: Po deseti minutách, jo.

Jiný hlas: *Prendre le problème du sujet moral*.

Hejdánek: A nyní k otázce mravního subjektu.

Jiný hlas: *C'est-à-dire, au niveau du sujet de la réflexion, au niveau de la réflexion, est-ce que le sujet moral ne commence pas avec la réflexion?*

Hejdánek: Tedy jestli otázka, jestli mravní subjekt nezačíná tam, kde začíná reflexe.

Jiný hlas: *Au moment où l'on peut dire „je pense“ et réaffirmer ce „je pense“ comme une pensée qui nous engage aussi bien d'un engagement personnel et qu'on peut réaffirmer et dont on se sent responsable*.

Hejdánek: Ve chvíli, kdy člověk může říci „myslím“ a potvrzuje toto své „myslím“ jako myšlení, které nás angažuje do nějakého osobního angažmá, a které lze potvrdit, a za něž se člověk cítí odpověden.

Jiný hlas: *Alors, c'est le „je pense“ est une conquête dans laquelle le „je“ peut être assumé et il est conquis sur le caractère impersonnel du „il y a“, du „ça“, il est conquis aussi sur toutes les sédimentations du langage et tout ce qui peut dépersonnaliser et c'est une un aspect que Sartre a repris à plusieurs reprises, cette expérience du sujet moral. J'en donnerai deux exemples, c'est-à-dire d'une résistance personnelle dans une situation où toutes les conditions sont faites pour écraser la pensée*.

Hejdánek: „Myslím“ je vítězství nebo vydobyté, ve kterém já, ve smyslu *je*, může být zahrnuto. Je to vítězství nad tím neosobním *il y a*, *ça* nebo „to“. Je vítězstvím nad všemi těmi usazeninami jazyka a nad vším, co může depersonalizovat. A je to aspekt, který *Sartre* pojal jakožto mravní subjekt. Dám dva příklady. Jakožto osobní rezistence v situaci, kde všechny okolnosti nahrávají tomu, aby myšlení bylo rozdrčeno.

Jiný hlas: *Pendant la guerre d'Algérie, Sartre a écrit un article qui s'appelle „Une victoire“, c'est la victoire de l'homme sur l'inhumain, victoire de l'homme sur la torture. C'était pour faire connaître un livre qui avait été interdit en France qui s'appelait „La Question“, ça veut dire la torture, par Henri Alleg, qui était torturé et qui analysait avec calme et sans haine tout le mécanisme par lequel l'armée française torturait en Algérie. Donc il y avait là une situation et la notion de situation est fondamentale chez Sartre, c'est-à-dire la capacité de dépasser personnellement une situation aussi inhumaine soit-elle.*

Hejdánek: Za alžírské války napsal Sartre článek s titulem Vítězství. A jde o vítězství člověka nad nelidskostí, vítězství člověka nad mučením. Napsal to proto, aby obeznámil francouzskou veřejnost s knížkou, která byla ve Francii zakázána, nazvala se, v uvozovkách se jmenovala Otázka, jednalo se zde o mučení, od Henri Allega, který byl sám mučen a analyzoval s klidem a bez nenávisti celý mechanismus, jehož užívala francouzská armáda v Alžírsku. Tedy byla tu určitá situace a pojem situace je jeden ze základních pojmů Sartrových, a byla tu schopnost překonat osobně situaci, ať je jakkoliv nelidská.

Jiný hlas: *Bon, le deuxième exemple que je prendrai... après... enfin, qui date d'après 68, c'est une préface... une préface à des textes d'écrivains tchèques, Kundera, Liehm, etc. Et ça s'appelle „Le socialisme qui venait du froid“. Alors il analyse la chose totalitaire. Alors il dit : elle ne pouvait pas marcher sans les hommes... oui, il faut dire la chose, la chose totalitaire, oui... elle ne peut pas fonctionner sans les hommes. Elle va appeler à ses services les hommes comme des choses, comme du bétail de trait qu'on attèle à... au moulin, à la noria. Les hommes deviennent possédés par le pouvoir, hiérarchisés, bureaucrates, dont chacun va ordonner au nom de l'autre, de quelqu'un d'autre, de son supérieur, et le supérieur à son tour au nom d'un autre supérieur encore plus grand, et surtout de la chose supérieure elle-même.*

Hejdánek: Druhý příklad po roce 68. Napsal předmluvu ke sborníku českých textů Kundery, Liehma a tak dále. A ta předmluva se jmenuje Socialismus, který přichází z chladných krajín. Analyzuje zde záležitost totalitarismu. Říká: nemůže, tedy věc, totalitní věc, ano, nemůže fungovat bez lidí. Bude povolávat do svých služeb lidi jakožto věci, jakožto tažný dobytek, který se zapřáhne do toho mlýna, do toho trenažéru, ano. Lidé se stanou posedlí mocí, hierarchizovaní byrokraté, z nichž každý bude nakazovat ve jménu druhého, někoho jiného, svého nadřízeného a ten nadřízený zase ve jménu jiného nadřízeného, ještě většího, a hlavně nadřízené věci samé.

Jiný hlas: *Oui. On peut pas tout lire, mais ce qui me semble le plus important, c'est qu'il oppose l'aveu et même la reconnaissance... se reconnaître coupable. Et il dit que la pratique de l'aveu et de se reconnaître coupable est presque plus tranquille... coupable, quel vertige, ce sera la paix, la torpeur, la mort.*

Hejdánek: Mluví o jevu, který je znám, a to sice o doznání viny.

Jiný hlas: *Quelle est limite, même si on... enfin même si on en pâtit, même si on en souffre, bon, c'est la pensée minéralisée peut procurer le repos.*

Hejdánek: Člověk, který se dozná, prohlásí se vinným, jaká závrať, jaký pokoj, jaké strnutí a jaká smrt.

Jiný hlas: *La pensée minéralisée...*

Hejdánek: Mineralizované, tedy znerostnělé myšlení může zajistit odpočinek. Lze ho instalovat jakožto náhrobní desku, nasadit jako náhrobní desku na mučenou hlavu a tam zůstane tíživá, netečná, inertní a ubezpečující, rozbíjející všechny pochybnosti a redukující všechna spontánní hnutí života na zanedbatelné hmyzí hemžení.

Jiný hlas: *Et par différence à cela, cette pensée éteinte, cette pensée finie, il montre l'importance de retrouver sa pensée personnelle, d'oser penser personnellement dans les années qui précèdent 68.*

Hejdánek: No, a teď na rozdíl od tohoto, od tohoto vyhaslého a ukončeného myšlení, ukazuje nutnost najít své vlastní myšlení, opovážit se myslet osobně v letech, která předcházela osmašedesátému roku.

Jiný hlas: *Ce qui fait alors que les intellectuels vont vouloir écrire pour se connaître, comme dit la majorité des romanciers qui s'expriment ici, pour connaître l'homme.*

Hejdánek: Oni intelektuálové, kteří dělají tu předmluvu, chtěli psát, aby se poznali, jak říká většina romanopisců, kteří se zde vyjadřují, aby poznali lidi, poznali člověka.

Jiný hlas: *Et qu'il s'agissait donc d'oser penser personnellement, d'oser exprimer la vérité de leur vie, celle de la vérité de leur vie, celle de toutes les vies tchèques et slovaques dans leur dure réalité, les mains vides, les poches vides et sans aucune interprétation idéologique.*

Hejdánek: A tady jde o to opovážit se vyjádřit pravdu, pravdu jejich života, životů českých a slovenských v jejich tvrdé realitě, s rukama prázdnýma, s prázdnými kapsami a bez jakýchkoliv ideologických interpretací.

Jiný hlas: *Et je crois que c'est un texte enfin qui montre l'importance, la difficulté à penser personnellement dans un système où tout est fait pour vider de cette pensée personnelle.*

Hejdánek: Je to text, který ukazuje na to, jak je obtížné myslet osobně v systému, kde se všechno dělá pro to, aby toto osobní myšlení bylo vyprázdněno.

Jiný hlas: *Et que déjà dans l'activité personnelle de penser, c'est un acte de courage, un acte d'imprévisibilité.*

Hejdánek: Již odvaha uvažovat osobně je aktem [nesrozumitelné].

Jiný hlas: *C'est surtout ce qu'il développe ici et en même temps qu'il montre que cette pensée personnelle et même individuelle qui est conquise sur le totalitarisme...*

Hejdánek: A toto osobní myšlení je vítězstvím nad totalismem.

Jiný hlas: *...cherche à s'enraciner dans une personnalité culturelle.*

Hejdánek: Myšlení, které se hledí zakořenit nebo zakotvit v kulturní osobnosti.

Jiný hlas: *Et en même temps que c'est une pensée individuelle pour chacun, il fallait que chacun reconnût en chacun de ses voisins son prochain, c'est-à-dire le produit d'une même histoire culturelle.*

Hejdánek: Je třeba, aby každý rozeznal v každém ze svých sousedů svého bližního, doslova prochain, bližního, to jest produkt téže kulturní historie.

Jiný hlas: *Alors je pense que cette exigence pour Sartre qu'il y ait un sujet va de pair avec son exigence qu'il y ait une morale.*

Hejdánek: Tedy Sartrův požadavek nebo vyhlášení subjektu jde ruku v ruce s vyhlášením nezbytnosti morálky.

Jiný hlas: *Et que c'est une exigence que l'on trouve sans doute avec des conditions bien différentes, mais que l'on trouve de façon actuelle dans l'Occident et en Europe.*

Hejdánek: Tento požadavek platí, jistě v různých podmínkách, lze ho najít i na Západě dnes.

Jiný hlas: *Et dans son prochain livre qui va sortir, alors Michel Foucault...*

Hejdánek: Ve své knize, která se právě chystá, Foucault...

Jiný hlas: *...considérerait qu'il n'y avait pas de sujet hors des positions ou des fonctions qu'il énonçait, qu'il assumait, qu'il exprimait, enfin que le sujet était le produit des positions et des fonctions...*

Hejdánek: ...který považoval, že neexistuje subjekt mimo ty pozice nebo ty funkce, které vyjadřoval, které na sebe bral, Foucault říká v této knize, že subjekt je produktem svých pozic a svých funkcí a neexistuje nezávisle na svých podmínkách.

Jiný hlas: *...dans ce livre qui va sortir, annonce au contraire, enfin annonce une morale et parle, enfin analyse ce qu'est un sujet moral qui se rapporte, qui rapporte cette morale à des règles et à des codes.*

Hejdánek: A zde začíná hovořit o morálce a analyzuje, co to znamená mravní subjekt, mravní subjekt, který tuto mravnost vnáší do těch zákonů, pravidel a kódů.

Jiný hlas: *Mais il insiste sur le fait que l'essentiel, c'est, alors je cite les dernières pages de l'introduction, la façon dont l'individu établit son rapport à cette règle et se reconnaît comme lié à l'obligation de la mettre en œuvre.*

Hejdánek: Ale podtrhuje přitom, že to nejdůležitější je, a teď cituji z posledních stránek úvodu, způsob, jímž jedinec zakládá svůj vztah k tomuto pravidlu a poznává, uznává sebe jakožto toho, kdo je spjat s povinností je uplatnit nebo uplatňovat to pravidlo.

Jiný hlas: *Puis il parle aussi, il y a des différences selon les sujets entre les formes de l'élaboration de ce travail éthique que l'on fait sur soi-même...*

Hejdánek: Jsou možné rozdíly ve formách vypracování, v uvozovkách, té etické práce, kterou člověk vykonává sám na sobě...

Jiný hlas: *...et pas seulement pour accorder sa conduite à une règle donnée, mais pour tenter de se transformer soi-même en sujet moral de sa conduite.*

Hejdánek: ...a ne pouze proto, aby své chování sladil s nějakým daným pravidlem, nýbrž proto, aby se pokusil proměnit sebe sama v mravní subjekt svého chování.

Jiný hlas: *Et bon, enfin, il termine son introduction par l'importance de la morale et la manière dont les individus sont appelés à se constituer comme sujets de conduite morale.*

Jiný hlas: Svůj úvod končí důležitostmi morálky a tím povinností člověka ustavit sebe jakožto podmět, subjekt morálního chování. Tato historie bude historií modelů, modelů, které jsou předloženy pro uplatnění a rozvoj vztahu vůči sobě, pro reflexi o sobě, pro poznání, pro zkoumání a dešifrování sebe, proměny, které člověk hledí uplatnit sám na sobě.

Jiný hlas: *Et ce qui est important, si vous voulez, c'est que, enfin, on en arrive en général à l'heure actuelle à l'idée de la nécessité du sujet dans vraiment différents domaines. Peut-être parce qu'il y a eu une crise des espoirs politiques et la réhabilitation des valeurs personnelles.*

Jiný hlas: Dá se říct, že obecně se začíná přicházet na to, že je subjekt něco nezbytného, a to opravdu v různých oblastech. Možná proto, že řada politických nadějí zklamala, a rehabilitace personálních hodnot.

--- (1984-05-21 Jeanette Colombel - Sartre (1) [LVH188VA]_Kaz b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Avant de commencer, je voudrais dire que je suis très contente de revenir.

Jiný hlas: Úvodem vyjadřuji radost, že jsem mohla přijet.

Jiný hlas: Et parce que ce n'est pas comme la première fois, ce n'est pas extérieur en fait, mais c'est aussi un rapport d'amitié et de compréhension.

Jiný hlas: Protože se nejedná jen o nějaký vnější vztah, ale o přátelství a porozumění.

Jiný hlas: Alors, la première fois j'avais parlé en général de Jean-Paul Sartre.

Jiný hlas: Poprvé jsem mluvila obecně o Sartrovi.

Jiný hlas: Sur lequel d'ailleurs je travaille et puis que j'ai eu comme ami.

Jiný hlas: Na kterém pracuji a který byl mým přítelem.

Jiný hlas: Et là je vais en fonction de ce qu'on a discuté la dernière fois et des questions qui m'ont été posées.

Jiný hlas: Na základě toho, o čem se hovořilo minule, a otázek, které mi byly položeny.

Jiný hlas: Je vais parler plus précisément de la question du sujet, de l'individu si vous voulez.

Jiný hlas: Budu mluvit konkrétněji o otázce subjektu nebo individua.

Jiný hlas: Pour Sartre.

Jiný hlas: U Sartra.

Jiný hlas: En montrant que sa conception du sujet est moderne.

Jiný hlas: Pokusím se ukázat, že jeho pojetí subjektu je moderní.

Jiný hlas: Et qu'en même temps il a toujours maintenu cette valeur du sujet, cette fonction du sujet.

Jiný hlas: A jak vždycky hájil, držel tuto hodnotu, funkci subjektu.

Jiný hlas: Même quand il s'est approché d'une conception marxiste de l'histoire.

Jiný hlas: I tehdy, když se třeba velice přiblížil marxistickému pojetí dějin.

Jiný hlas: Et aussi contre les courants structuralistes des années soixante.

Jiný hlas: A to i vůči proudům strukturalistickým šedesátých let.

Jiný hlas: Qui en France en tout cas tendaient à évacuer le sujet.

Jiný hlas: Kteréžto proudy tendovaly k tomu subjekt vyprázdnit.

Jiný hlas: Et je pense que c'est actuellement chez nous on revient à une valeur du sujet.

Jiný hlas: Myslím, že dnes se znovu vracíme u nás k hodnotě subjektu.

Jiný hlas: Et en particulier dans plusieurs domaines.

Jiný hlas: A to ve více oblastech.

Jiný hlas: En particulier à cause de la nécessité d'une position personnelle en morale.

Jiný hlas: Zvláště však díky nezbytnosti nějakého osobního stanoviska, zvláště morálního.

Jiný hlas: C'est pourquoi d'ailleurs je tiendrai compte des positions de Michel *Foucault*.

Jiný hlas: Proto si budu všimát také postojů Michela *Foucaulta*.

Jiný hlas: Qui est un *philosophe* français qui viendra peut-être bientôt ici.

Jiný hlas: Což je známý francouzský *filosof*, který snad brzy přijede sem, do Prahy.

Jiný hlas: Et de son évolution entre les années soixante dans un livre *Les mots et les choses*.

Jiný hlas: A tedy i o vývoji *Foucaultově*, který se táhne od jeho knížky *Slova a věci*, napsané počátkem šedesátých let.

Jiný hlas: Et la façon dont actuellement dans le livre qui va paraître et les textes qui ont déjà paru, il revient à ou plutôt il arrive à un sujet moral.

Jiný hlas: Tak k tomu, jak *Foucault* dnes v práci, která se teprve chystá, i v kratších pracích, které právě vyšly, se znovu ujímá subjektu jakožto morálního subjektu.

Jiný hlas: Et à la nécessité d'un sujet moral.

Jiný hlas: Tedy nezbytnosti, nutnosti morálního subjektu.

Jiný hlas: Alors je pense que cette évolution est intéressante.

Jiný hlas: Domnívám se, že tento vývoj je zajímavý.

Jiný hlas: Et dans ses rapports à *Sartre* exprime l'évolution de notre pensée.

Jiný hlas: A že ve vztahu k *Sartrovi* vyjadřuje i vývoj našeho myšlení.

Jiný hlas: Qui ne nie pas les structures mais qui pense que quelles que soient ces structures.

Jiný hlas: Našeho myšlení, které nepopírá struktury, avšak které má za to, že ať jsou struktury jakékoli.

Jiný hlas: Le rôle du sujet c'est d'être irréductible à ces structures et de pouvoir rompre avec elles.

Jiný hlas: Role subjektu je v tom být neredukovatelný na tyto struktury a mít schopnost, možnost se s nimi rozejít, se od nich odpoutat.

Jiný hlas: Alors dans la première partie je prendrai la question du sujet chez *Sartre*.

Jiný hlas: V první části pohovořím o otázce subjektu u *Sartra*.

Jiný hlas: Et je montrerai que cette conception du sujet qui est phénoménologue.

Jiný hlas: Pokusím se ukázat, že toto pojetí subjektu, které je fenomenologické.

Jiný hlas: Vient à la fois bien sûr de la conception de *Husserl*.

Jiný hlas: Pochází na jedné straně samozřejmě z *Husserla*.

Jiný hlas: En ce qui concerne notamment la notion d'*intentionnalité*.

Jiný hlas: Zvláště tam, kde se jedná o *intencionalitu*.

Jiný hlas: Mais que justement il critique *Husserl*.

Jiný hlas: Ale *Sartre* též kritizuje, provádí kritiku *Husserla*.

Jiný hlas: Parce qu'il pense qu'avec cette notion d'*intentionnalité*.

Jiný hlas: Protože se domnívá, že s tímto pojmem *intencionality*.

Jiný hlas: *Husserl* pouvait se passer d'un sujet fondateur.

Jiný hlas: Vlastně *Husserl* se dokáže obejít bez toho zakládajícího subjektu.

Jiný hlas: Il pouvait se passer donc d'un sujet fondateur, d'un *moi transcendantal*.

Jiný hlas: Tedy transcendentálního *ego*.

Jiný hlas: Et que c'est avec la multiplicité des consciences, des visées de conscience, avec la multiplicité des *intentionnalités* que se construit le sujet.

Jiný hlas: A že s tou multiplicitou, mnohostí vědomí, *intencionalit*, teprve vyvstává nebo buduje se subjekt.

Jiný hlas: Alors en cela la conception de *Sartre* peut être dite conforme à la modernité.

Jiný hlas: V tomto ohledu lze říci, že *Sartrovo* pojetí se shoduje s moderním.

Jiný hlas: On peut dire qu'elle annonce la modernité.

Jiný hlas: Lze říci, že jaksi zvěstuje nebo ohlašuje moderní dobu.

Jiný hlas: Et je prends comme caractères de la modernité les trois caractères qu'en donne Michel Foucault.

Jiný hlas: Jako čtyři takové body, ano, čtyři výrazné body modernity pro Michela Foucaulta.

Jiný hlas: Dans un livre important qui a paru en soixante-sept, *Les mots et les choses*.

Jiný hlas: Které se objevují v knížce *Věci a slova* z roku šedesát pět.

Jiný hlas: Alors dans *Les mots et les choses*, c'est donc ce livre de Michel Foucault, il établit trois espaces d'ordre.

Jiný hlas: V této knize Foucault ustanovuje tři prostory řádu nebo trojí prostor řádu.

Jiný hlas: Trois systèmes de simultanéité.

Jiný hlas: Tři systémy simultaneity, tedy současnosti, současovosti.

Jiný hlas: Qui sont des conditions de possibilité de pensée.

Jiný hlas: Které jsou podmínkou pro to, aby se vůbec mohlo myslet.

Jiný hlas: Ces trois systèmes sont l'âge symbolique...

Jiný hlas: Tyto tři systémy jsou symbolický věk...

Jiný hlas: ...enfin l'époque symbolique, qui est de la Renaissance.

Jiný hlas: Nebo epocha symbolická, symbolický věk, což je renesance.

Jiný hlas: Puis l'époque classique, l'ordre classique.

Jiný hlas: Potom klasický řád, klasický.

Jiný hlas: Qui est défini, alors ça c'est l'identité sous les différences.

Jiný hlas: Definovaný, a to je totožnost v různosti, odlišnosti, totožnost odlišností.

Jiný hlas: L'unité avant la multiplicité.

Jiný hlas: Jednota před mnohostí.

Jiný hlas: Et la continuité sans discontinuité.

Jiný hlas: A kontinuita bez diskontinuity.

Jiný hlas: C'est important de retenir ces trois caractères de la pensée classique.

Jiný hlas: Tyhle tři body klasického myšlení je důležité si zapamatovat.

Jiný hlas: Parce que le *ego cogito*, le moi je pense, bon, alors là il est d'abord l'identité, substance, sous les différences, les modes.

Jiný hlas: Protože *ego cogito*, ono „myslím, tedy jsem“, zde jde především o identitu, o substanci, o substanci v odlišnostech, v *módech*.

Jiný hlas: Par exemple pour Descartes.

Jiný hlas: Jak říká například Descartes.

Jiný hlas: Et il y a aussi l'idée qu'il y a une unité du sujet préalable à l'évolution ou la multiplicité du sujet.

Jiný hlas: Dále se tam objevuje myšlenka, že existuje jednota subjektu, která předchází každému vývoji a zmnožení nebo mnohosti subjektu.

Jiný hlas: Alors au contraire, enfin à la différence de la pensée classique, la modernité se définit par trois axes : la multiplicité, la discontinuité et la temporalité.

Jiný hlas: Na rozdíl od klasického myšlení se moderní myšlení definuje třemi osami, a sice *multiplicitou*, *diskontinuitou* a časovostí.

Jiný hlas: Bon, ça ne veut pas dire que tout est multiple, mais ça veut dire qu'on part de la multiplicité pour construire éventuellement de l'unité.

Jiný hlas: To neznamená, že všechno je mnohé, nýbrž že se z mnohosti vychází, aby se eventuálně dala vybudovat jednota.

Jiný hlas: Alors si je reviendrai sur le problème du sujet, on part de multiples visées ou de multiples états de conscience ou actes de conscience.

Jiný hlas: Pokud se tedy vrátíme k problému subjektu, hovoří se o vícerych etapách vědomí, vícerych etapách vědomí.

Jiný hlas: Et c'est la multiplicité même, à travers la multiplicité de ces actes de conscience ou de ces

intentionnalités.

Jiný hlas: A právě skrze *multiplicitu*, mnohost těchto aktů vědomí, *intencionalit*.

Jiný hlas: Que se construit, que l'on cherche à construire l'unité du sujet.

Jiný hlas: Skrze tuto mnohost, skrze ni napříč, se člověk pokouší zkonstruovat, vystavět jednotu subjektu.

Jiný hlas: Mais cette unité n'est pas fondée, il n'y a pas d'abord l'unité puis la multiplicité, c'est à travers les différentes situations, à travers les différents moments et les différents aspects et les différentes façons d'apparaître.

Jiný hlas: Není to tak, že by byla nejdříve jednota a pak mnohost, nýbrž napříč jednotlivými situacemi, napříč jednotlivými způsoby, jak se jeví, těmi momenty.

Jiný hlas: Que se construit un sujet, mais qu'en même temps ce sujet peut toujours éclater, s'effriter.

Jiný hlas: Teprve vyvstává, buduje se subjekt, avšak ve stejnou chvíli se ten subjekt může kdykoliv rozpadnout, vybuchnout.

Jiný hlas: Et il n'y a aucune garantie d'unité.

Jiný hlas: A pro jeho jednotu není žádná záruka.

Jiný hlas: D'autre part, la discontinuité ça ne veut pas dire qu'il n'y a pas de continuité, il y a de la continuité, mais je n'ai pas à chercher sous la discontinuité, sous une rupture, qu'est-ce qui peut bien y avoir, quel peut être le passage ? Je n'ai pas à chercher quelle peut être la continuité sous les ruptures. La rupture c'est des commencements nouveaux.

Jiný hlas: Na druhé straně *diskontinuita* neznamená, že kontinuita není, kontinuita je, ale já nehledám pod tou *diskontinuitou*, pod nějakým přeryvem, co by tam asi mohlo být, jaký by mohl být ten přechod. Nehledám tu kontinuitu za těmi přeryvy. Každý přeryv, každý zlom je novým začínáním.

Jiný hlas: Par exemple des événements peuvent être des commencements, et je n'ai pas tellement à chercher les causes de cet événement et la façon dont il se comprend dans la continuité, qu'à prendre cet événement en m'interrogeant pour ce qu'il apporte de nouveau.

Jiný hlas: Například události mohou mít počátek. Netázal bych se tedy po příčině, netážu se po příčině, nýbrž po tom, co ta událost přinesla nového.

Jiný hlas: Et bon, donc il y a la multiplicité qui donne de l'unité, il y a la discontinuité, il y a à reconnaître la discontinuité, ce qui n'empêche pas la continuité, ce qui n'empêche pas un temps long.

Jiný hlas: Je tu tedy *multiplicita*, která dává jednotu, a dále *diskontinuita*, kterou je třeba uznat, což ale kontinuitu nevylučuje, což nevylučuje dlouhý čas.

Jiný hlas: Et il y a donc une temporalité à travers laquelle se fait le sujet.

Jiný hlas: A dále časovost, skrze kterou se subjekt tvoří.

Jiný hlas: Et cette temporalité elle-même, bon, ben elle dure, et puis elle s'interrompt, enfin il y a des ruptures et on peut discuter sur les rapports entre le passé et le présent.

Jiný hlas: A tato časovost sama trvá, láme se, jsou v ní někdy zlomy, lze tedy diskutovat o vztazích mezi minulostí a současností díky těm zlomům.

Jiný hlas: Le passé, le présent et ce qui n'est pas encore, ce qu'on a à faire, ce qui aurait du futur, mais pas d'un futur lointain, c'est-à-dire le projet.

Jiný hlas: O tom, co teprve, co ještě nepřišlo, co teprve máme učinit, o budoucnosti ve smyslu projektu, rozvrhu.

Jiný hlas: Donc ce que je veux maintenant indiquer, c'est comment Sartre parle du sujet à travers ces caractères de la modernité qui sont donnés dans une tout autre problématique par Michel Foucault.

Jiný hlas: Tady si chceme všimnout toho, jak Sartre mluví o subjektu, přidržuje se těchto tří základních bodů, které charakterizují moderní dobu tak, jak ji vystihl Foucault.

Jiný hlas: Donc pour la philosophie de Sartre il s'agit bien d'une philosophie du sujet, il y a résisté contre le structuralisme.

Jiný hlas: V Sartrově filosofii jde o filosofii subjektu, která se stavěla, oponovala *strukturalismu*.

Jiný hlas: Mais ce sujet n'est pas la conception classique ou traditionnelle du sujet, et il n'y a pas de sujet

fondateur, on dit ça, le sujet fondateur.

Jiný hlas: Avšak jeho subjekt není subjekt klasický a tradiční a není u něho subjektu zakládajícího. Říká se tak, subjekt zakládající.

Jiný hlas: Je prends pour parler de cela un tout petit texte de Sartre qui s'appelle la *Transcendence de l'Ego*.

Jiný hlas: Vezmu k tomu takový kratičký text *Sartrův, Transcendence ega*.

Jiný hlas: Bon le titre d'ailleurs ça veut dire que le moi n'est pas encore là, il est au-delà, il est à faire.

Jiný hlas: Již ten titul říká, že *ego* není ještě tady, nýbrž musí se teprve na něm pracovat.

Jiný hlas: C'est son premier texte. C'était avant *L'Être et le Néant*. To je jeho první text, ještě před *Bytím a nicotou*.

Alors, à la fois dans les premières pages et à la fin de ce petit texte, il distingue ses positions de celles de *Husserl*. Na začátku a na konci tohoto textu se vymezuje vůči *Husserlovi*.

Alors, il en dit d'abord, il montre l'apport de *Husserl* et de la phénoménologie. Nejdříve přiznává přínos fenomenologii a *Husserlovi*.

Hejdánek: No.

Jiný hlas: Oui.

Jsou tady naopak století, kdy bylo cítit ve *filosofii* proud rovněž realistický. Vnořili člověka zpět do světa, dali váhu všem jeho úzkostem a trýzni i jeho revoltám. Bohužel, pokud já, tedy *Je*, zůstane strukturou absolutního vědomí, bude lze stále ještě vyčítat fenomenologii *bytí* v uvozovkách únikovou doktrínu. Tedy to, že část člověka vytrhává z člověka mimo svět a tím odvádí jeho pozornost od skutečných problémů.

Hejdánek: No tak pojďme dál.

Jiný hlas: Zdá se nám, že tato výtky už dnes neplatí, pokud z toho já, v tomto případě *moi*, se učiní bytostně existence přítomná světu a jejíž existence má stejné bytostné znaky jako svět. Vždycky se mi zdálo, že pracovní hypotéza tak plodná jako historický materialismus nevyžaduje nijak, nepotřebuje takového absurdního základu, jako je materialismus metafyzický. Skutečně není třeba, aby objekt předcházel subjektu, proto aby se duchovní pseudohodnoty zhroutily a aby morálka našla znovu svůj základ v realitě. Stačí, když já, v případě *moi*, je přítomno v současném světě a že stačí, když dualita subjekt-objekt, která je čistě logická, zmizí definitivně z oblasti *filosofického* zájmu.

Svět nestvořil mě, nestvořil to já, já nestvořilo svět. Jsou to dva objekty pro absolutní vědomí, vědomí neosobní a teprve skrze ně jsou spojeny. Toto absolutní vědomí, když je očištěno od já, už nemá žádný subjekt.

Hejdánek: V tom smyslu, ano.

Jiný hlas: Očištěné od já je tam už jenom *moi*.

Hejdánek: *Je*.

Jiný hlas: *Je, Je*, ano. Tedy očištěné od *Je* už pak nemá subjekt. Také to není ovšem sbírka nebo soubor představ. Je to prostě prvotní podmínka a absolutní zdroj existence. Jestliže vztah vzájemné závislosti, který se vytváří mezi já, mezi *moi* a světem, stačí k tomu, aby *moi*, já, se objevilo jakožto ohrožené světem nebo před světem, aby já nepřímo a prostřednictvím jednotlivých stavů ze světa vytáhlo veškerý jeho obsah, není třeba nic víc, aby se *filosoficky* založila morálka i politika absolutně pozitivní.

Bon, je pense que... enfin, moi ce que je retiens de la première partie de cette lecture, c'est surtout le fait que il dit : tant que le „je“ restera une structure de la conscience absolue... To, co bych chtěla podtrhnout z toho: pokud vědomí zůstane strukturou absolutního vědomí... on pourra encore reprocher à la phénoménologie... pak lze vytýkat fenomenologii... d'être une doctrine refuge... tedy, výtky fenomenologii se stává doktrínou útočištnou. Parce qu'elle suppose un sujet uni, une unité. Protože předpokládá subjekt sjednocený, jednotu. Donc on n'est pas complètement dispersés ni jamais... Tedy člověk nikdy není rozptýlen. Il y a toujours ce soubassement, il y a toujours ce fondement. Je tady vždycky tento základ, toto útočiště. Il n'y a pas tous les risques puisque... Jaksi to riziko nikdy není úplné.

Il y a une unité quand même. Protože je tady jakási formální jednota.

Alors au début, il part d'ailleurs de l'a... Na začátku textu o tomhle hovoří. Il reprend la formule de Kant, le „je pense“ doit pouvoir accompagner toutes nos représentations, mais il dit que si Kant dit : le „je pense“ doit pouvoir, ce n'est pas forcé qu'il les accompagne toujours. Tady na počátku cituje Kanta, který říká *cogito*, tedy musí provázet všechna naše představování, ale Sartre říká, jestliže Kant říká „musí moci“, tak z toho nevyplývá, že je provází vždycky.

Jiný hlas: *Il montre dans ce petit livre, c'est comment il y a toute une grande partie de la conscience qui est une conscience spontanée.*

Hejdánek: Ukazuje v té své knížce, že je celá veliká část našeho vědomí, *conscience spontanée*, které je vědomím spontánním a nereflektovaným.

Jiný hlas: *...irréfléchie, par exemple dans les émotions mais aussi dans l'action.*

Hejdánek: Například v citech, že, v celé té oblasti emocí, ale i také v akci.

Jiný hlas: *...et que toutes ces consciences irréfléchies soient quelquefois même impersonnelles.*

Hejdánek: A že všechna tato vědomí nereflektovaná jsou neosobní.

Jiný hlas: *Dans son livre „La Nausée“.*

Hejdánek: V knížce, která se jmenovala *Hnus*, že, *La Nausée*.

Jiný hlas: *...le héros Roquentin.*

Hejdánek: Hrdina Roquentin.

Jiný hlas: *...a souvent des impressions qui lui tombent dessus.*

Hejdánek: Má často dojmy, dojmy, které na něj padají. Padají mu na hlavu.

Jiný hlas: *La nausée lui tombe dessus.*

Hejdánek: Prostě to, ten *hnus* na něj padá.

Jiný hlas: *...et Sartre emploie des expressions comme „il y a“ ou „ça“, il ne dit pas „je“.*

Hejdánek: Sartre používá výrazů jako „je“, *il y a*, že, si je, nebo „to“, ale nikdy nehovoří o „já“ v souvislostech s tím.

Jiný hlas: *Dans ce texte, il donne des exemples comme : je suis en train de courir pour prendre le tramway.*

Hejdánek: V textu uvádí příklady jako: zrovna utíkám, abych chytil tramvaj.

Jiný hlas: *Le sujet dans ce cas là est une conscience irréfléchie.*

Hejdánek: Subjekt v tomto případě je vědomí nereflektované.

Jiný hlas: *Ce qui compte c'est ce tramway que j'ai à prendre.*

Hejdánek: O co jde v té chvíli, je ta tramvaj, kterou mám stihnout.

Jiný hlas: *...mais je ne me dis pas en même temps que je n'ai pas conscience de moi.*

Hejdánek: Přitom ale neříkám: mám vědomí sebe.

Jiný hlas: *Quand je suis en colère, la violence ou la gifle ou le cri sont irréfléchis.*

Hejdánek: Když mám vztek, zuřím, křik, facka, násilí jsou nereflektované.

Jiný hlas: *...et sinon il n'y a plus d'émotion et la colère tombe.*

Hejdánek: Není-li tomu tak, pak jaksí neexistuje žádný vztek a nic takového.

Jiný hlas: *Et ici il cite même Aristote.*

Hejdánek: Tady dokonce cituje Aristotela, jenž říká:

Jiný hlas: *...si on aime une femme, c'est qu'elle est aimable.*

Hejdánek: Jestliže miluje člověk ženu, *c'est qu'elle est aimable*, to proto, že je milá.

Jiný hlas: *...c'est-à-dire le désir porte hors de soi vers elle.*

Hejdánek: Ta touha se nese z člověka vně směrem k objektu,

Jiný hlas: *...sans qu'il y ait conscience de soi.*

Hejdánek: aniž by přitom bylo nějaké vědomí sebe.

Jiný hlas: *C'est ce qu'il appelle le champ spontané de la conscience.*

Hejdánek: Tomu to nazývá spontánním polem vědomí, tedy spontánní pole vědomí nebo pole

spontánního vědomí.

Jiný hlas: *Et ce champ spontané de la conscience déborde toujours.*

Hejdánek: Toto pole spontánního vědomí jaksi oplývá, se přelévá,

Jiný hlas: *...déborde toujours ce que je sais de moi, déborde toujours ce que je suis.*

Hejdánek: je vždycky něco víc a překrývá to, co o sobě vím.

Jiný hlas: *C'est pourquoi le sujet réfléchit, tous les actes ne sont pas enfin tous les actes ne dépendent pas du sujet réfléchit, tous les états de conscience ne dépendent pas du sujet réfléchit.*

Hejdánek: Proto reflektovaný subjekt – ne všechny akty, ne všechny stavy vědomí závisí a vyplývají z reflektovaného subjektu.

Jiný hlas: *Et il dit d'ailleurs que la réflexion empoisonne les désirs.*

Hejdánek: A říká Sartre, že dokonce reflexe otravuje touhu.

Jiný hlas: *...on peut dire d'ailleurs qu'elle emprisonne les désirs.*

Hejdánek: A nebo dá se říci také, že ty přání, tužby reflexe uvěznuje nebo poutá.

Jiný hlas: *Et je crois que c'est important parce que cela va contre les moralistes qui considèrent toujours qu'il y a une réflexion.*

Hejdánek: Myslím, že je to důležité, protože to směřuje proti moralistům, kteří mají za to,

Jiný hlas: *...qu'il y a un intérêt, qu'il y a une réflexion qui fait agir par intérêt même si on s'en rend pas compte.*

Hejdánek: že je vždycky nějaká úvaha, úvaha, ve které a skrze kterou nějaký člověk prosazuje ten svůj zájem, aniž si je toho vědom.

Jiný hlas: *En France par exemple La Rochefoucauld.*

Hejdánek: Ve Francii například La Rochefoucauld.

Jiný hlas: *Et donc il y a tout ce champ spontané et l'acte réflexif donne de l'unité à cette multiplicité irréfléchie.*

Hejdánek: Tedy existuje to spontánní pole vědomí a akt reflexivní toto spojuje v jednotu pole těchto mnohých aktivit nerelektovaných.

Jiný hlas: *Donc il y a une unité à construire mais elle est à partir de cette multiplicité.*

Hejdánek: Je tedy jakási jednotu, která se nabízí k vystavění na základě této mnohosti.

Jiný hlas: *Et en même temps je peux avoir l'assurance de cette unité mais...*

Hejdánek: Zároveň se mohu ujistit, mohu mít jistotu této jednoty, ale

Jiný hlas: *...par exemple une brusque émotion ou un acte spontané peut tout faire traquer.*

Hejdánek: náhlé třeba hnutí myslí, tedy hnutí, nějaký afekt, spontánní akt tohleto všechno může smést ze stolu.

Jiný hlas: *Donc la construction du „je pense“ suppose toujours une activité réflexive.*

Hejdánek: Tedy konstrukce toho „myslím“ předpokládá reflektující aktivitu,

Jiný hlas: *...mais cette réflexion s'alimente dans la spontanéité.*

Hejdánek: ovšem tato reflexe se sama živí nebo nachází živnou půdu ve spontaneitě.

Jiný hlas: *Elle s'alimente et elle se renouvelle.*

Hejdánek: Tam nachází živnou půdu a tam se obnovuje.

Jiný hlas: *C'est pourquoi d'ailleurs on n'est jamais le même.*

Hejdánek: Proto člověk nikdy není tentýž,

Jiný hlas: *...jamais identique.*

Hejdánek: nikdy identický.

Jiný hlas: *Et dans ce petit texte Sartre reprend la formule d'un poète, Arthur Rimbaud.*

Hejdánek: V tomto textu užívá Sartre výrazu nebo věty, výroku Rimbauda, Arthura Rimbauda, básníka:

Jiný hlas: *Je est un autre.*

Hejdánek: „Já je někdo jiný“.

Jiný hlas: *...et cette formule fait le je irréfléchi.*

Hejdánek: A tato formule nebo tento výrok vlastně uvádí do hry to nereflektované já.

Jiný hlas: *...mais en même temps un autre peut se comprendre dans plusieurs sens, à la fois...*

Hejdánek: Však to „jiný“ lze také pochopit ve vícero smyslu.

Jiný hlas: *...à la fois je deviens autre.*

Hejdánek: Zároveň jako já sám se stávám někým jiným,

Jiný hlas: *...mais c'est pas dans une perspective hégélienne.*

Hejdánek: avšak ne v hegelovském smyslu.

Jiný hlas: *Et aussi on est plusieurs.*

Hejdánek: A nebo ve smyslu, že člověk je vícero.

Jiný hlas: *Il est plusieurs en nous.*

Hejdánek: je nás v nás více, je nás ve mně více, ano,

Jiný hlas: *...selon les situations, selon les moments, selon les niveaux, le rapport à...*

Hejdánek: v závislosti na situaci, momentu, úrovni, poměru k tomu.

Jiný hlas: *Donc le je pense est toujours éphémère, il est toujours fugitif...*

Hejdánek: Tedy to je pense, myslím, je něco, co prchá, co se vypaří,

Jiný hlas: *...et aussi multiple. Dans un autre texte qui est la préface à un roman, Le Traître...*

Hejdánek: a přitom je zároveň vícero. V předmluvě k románu *Le Traître*

Jiný hlas: *Sartre dit : Je est les autres.*

Hejdánek: říká Sartre: já jsem jiní, nejenom někdo jiný, ale já jsem jakési jiní, tak.

Jiný hlas: *Parce que l'auteur, enfin l'écrivain, ne peut dire je...*

Hejdánek: Neboť spisovatel nemůže říct je, já,

Jiný hlas: *...en ayant écrit son roman.*

Hejdánek: pokud píše, ano.

Jiný hlas: *Il ne peut dire je qu'à la fin du roman.*

Hejdánek: A že to já může říct teprve na konci románu.

Jiný hlas: *Qu'à la fin de sa biographie.*

Hejdánek: Až na konci svého životopisu.

Jiný hlas: *Sans ça, il est uniquement fait d'impressions discontinues...*

Hejdánek: Jinak jsou to jenom, je to souhrn reflexí bez souvislosti.

Jiný hlas: *C'est donc comme une conquête sur la multiplicité et sur la discontinuité que se fait l'unité du sujet, mais elle n'est jamais garantie et elle n'est jamais achevée.*

Hejdánek: Ta jednota není nikdy zaručena, dokončena, nýbrž je výsledkem dlouhého nebo vyústěním dlouhého pátrání po jednotě.

Jiný hlas: *Mais il dit qu'elle se fait toujours comme une création poétique.*

Hejdánek: Říká, že vzniká vždycky jako umělecký výtvar,

Jiný hlas: *Et je pense que la... le rôle de la création est très important chez Sartre.*

Hejdánek: přičemž ten pojem tvůrčího uměleckého výtvaru je důležitý, nebo tvorby umělecké u Sartra.

Jiný hlas: *Je crois qu'il ne faut pas oublier que Sartre est un philosophe créateur, qui a écrit, un écrivain...*

Hejdánek: Vždyť Sartre je spisovatel, tvůrce,

Jiný hlas: *...et que ce n'est pas comme les autres philosophes...*

Hejdánek: čímž se poněkud liší od jiných filosofů,

Jiný hlas: *...qui développent des systèmes, Sartre aussi...*

Hejdánek: kteří pouze rozvíjejí systémy, což Sartre dokáže také,

Jiný hlas: *...mais en même temps il a beaucoup de langues, de langages à sa disposition, de différents langages.*

Hejdánek: ale zároveň má po ruce vícero jazyků a vícero jazykových rovin ve svém vyjádření.

Jiný hlas: *Et par exemple, quand il s'exprime dans des romans comme La Nausée...*

Hejdánek: Když se vyjadřuje v románě jako *Hnus*,

Jiný hlas: ...ou *Les Chemins de la liberté*...

Hejdánek: nebo v *Cestách svobody*,

Jiný hlas: ...ou *bien beaucoup par le théâtre*...

Hejdánek: nebo v divadelních hrách,

Jiný hlas: ...*il fait d'abord une œuvre de créateur et pas seulement de philosophe qui analyse des systèmes ou qui construit*...

Hejdánek: vytváří umělecké dílo a není v tu chvíli filosofem, který analyzuje nebo konstruuje nějaký systém.

Jiný hlas: *C'est pourquoi d'ailleurs il a une conception de l'art, de la valeur de la création dans l'art, mais aussi dans la morale.*

Hejdánek: Proto myšlenka tvorby u něj nachází místo v jeho úvahách o umění, ale také o morálce. Tvorba a morálka.

Jiný hlas: *Dans un petit livre, le titre n'est pas très bon, c'est une conférence, c'est la conférence que Boris Vian raconte dans L'Écume des jours, où il y avait tellement de monde qu'il y en avait de trop partout... On a édité cette conférence tout de suite, ça s'appelle L'existentialisme est un humanisme.*

Hejdánek: Tady v tomhle, název není moc dobrý, je to přednáška, o té přednášce píše Boris Vian v *Pěně dní*, bylo tam tehdy tolik lidí, že se tam nemohli vejít, tak tu přednášku hned vydali, jmenuje se *Existencialismus je humanismus*.

Jiný hlas: *Je ne suis pas très sûre de la justesse du terme humaniste, parce que Sartre quelquefois critique beaucoup l'humanisme*...

Hejdánek: Nejsem si však jist, zda ten termín humanismus sedí, protože Sartre na mnoha místech humanismus kritizuje.

Jiný hlas: ...*mais enfin je citais ce texte parce que dans ce texte il explique notamment que le sujet est créateur de ses propres valeurs.*

Hejdánek: V tomto textu hovoří Sartre o tom, že subjekt je tvůrce svých vlastních hodnot.

Jiný hlas: *Et il dit on ne va pas demander à un peintre de créer selon un model*...

Hejdánek: Říká: nelze žádat na malíři, aby tvořil podle nějakého vzoru.

Jiný hlas: ...*et on ne va pas de plus demander à un sujet d'agir selon un model. C'est à lui de créer ses propres valeurs.*

Hejdánek: A nelze zrovna tak žádat na subjektu, aby jednal podle nějakého vzoru. Je na něm, aby si tvořil své vlastní hodnoty.

Jiný hlas: *Et ce rapport entre l'art et la morale est très grand chez Sartre.*

Hejdánek: Tento vztah mezi uměním a morálkou je pro Sartra důležitý.

Jiný hlas: *Et dans les Cahiers pour une morale que l'on a portés*...

Hejdánek: Tady v tomhle, jak se to jmenuje, jak vidíte,

Jiný hlas: *Ce sont des notes prises en écrit en 47, 48*...

Hejdánek: jsou to texty z roku 47, 48, v podstatě poznámky.

Jiný hlas: ...*c'est un peu inachevé, mais il me semble qu'un des caractères importants, c'est le caractère... de l'importance qu'il donne à la création comme don. La création est un don.*

Hejdánek: Je to dílo nedohotovené, ale hodně tam hovoří o tvorbě jakožto o daru. Tvorba nebo tvoření je darem.

Jiný hlas: *C'est un risque qui comporte de la générosité.*

Hejdánek: Je to riziko, které v sobě obsahuje a vyžaduje velkodušnost.

Jiný hlas: *Par exemple quand il parle de l'acteur... il y a tout un chapitre sur l'acteur dans L'Idiot de la famille... l'acteur est un créateur qui risque tout*...

Hejdánek: Když hovoří o herci, v *Idiotu rodiny* je celá kapitola o herci, říká, že herec je tvůrce, který všechno riskuje,

Jiný hlas: ...*parce qu'il a comme matière son propre corps.*

Hejdánek: neboť jako hmotu, jako látku pro tu tvorbu má své vlastní tělo.

Jiný hlas: *Par exemple un sculpteur a une matière extérieure à lui... il y a un risque parce que son œuvre va être aussi donnée au public...*

Hejdánek: Jistě existuje riziko i pro sochaře, neboť také jeho dílo bude vrženo publiku, předhozeno publiku,

Jiný hlas: *...mais ce qu'il dit sur l'acteur c'est en particulier qu'il se donne, sur l'acteur de théâtre, qu'il se donne au public dans sa propre personne, dans son propre corps et dans sa propre voix.*

Hejdánek: avšak herec dává sebe, herec divadla, který dává sebe publiku ve své vlastní osobě, ve svém těle a ve svém hlasu.

Jiný hlas: *Et il n'y a pas d'arrière-plan, il n'y a pas d'autre sujet que ce qu'il donne au public.*

Hejdánek: A není tady žádný, žádný jiný subjekt, než ten subjekt, který se tomu publiku dává.

Jiný hlas: *Et à ce propos-là d'ailleurs, je reviens sur l'idée que Sartre peut dire la même chose dans beaucoup de langages.*

Hejdánek: V této souvislosti se vracím k myšlence, že Sartre může říkat totéž v mnoha jazycích, vícerymi jazyky, vícerym vyjádřením.

Jiný hlas: *Et j'ai vu – en particulier, je viens de revoir une pièce qui s'appelle Kean, qui est sur un acteur anglais.*

Hejdánek: Zejména v jedné věci, v jeho hře, která se jmenuje *Kean*, o anglickém herci.

Jiný hlas: *Et à partir d'un langage qui est un langage de théâtre de boulevard,*

Hejdánek: A na základě – nebo vychází z jazyka, který je jazykem bulvárním.

Jiný hlas: *Il dit tout le problème du sujet et des rapports entre le Je J-E et le Jeu J-E-U, les Jeux, entre le sujet et les personnages, entre le sujet et ce qu'il joue.*

Hejdánek: A v tomto jazyce bulvárním dokáže vyjádřit... *Le sujet et des personnages?*

Jiný hlas: *Oui.*

Hejdánek: Ano, vztah mezi subjektem a osobou, osobností...

Jiný hlas: *Entre enfin, entre la façon, le fait que l'on joue toujours.*

Hejdánek: ...vyjádřit skutečnost, že člověk vždycky hraje.

Jiný hlas: *Même dans l'existence.*

Hejdánek: I ve své existenci hraje.

Jiný hlas: *Et qu'on ne sait pas si on joue ou si c'est du réel.*

Hejdánek: A kdy se neví, jestli člověk hraje, nebo kdy je to opravdu.

Jiný hlas: *Et que les sentiments vrais sont peut-être des sentiments mal joués.*

Hejdánek: A že možná takzvané pravdivé city jsou pouze city špatně zahrané.

Jiný hlas: *Donc, ce que j'ai surtout voulu...*

--- (1984-05-21 Jeanette Colombel – Sartre (2) [LVH189VA]_Kaz a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Je pense par exemple au rôle de, je disais, au rôle de l'acteur comme individu.

Jiný hlas: Ať už se jedná třeba o oblast divadla, o znovuoobjevení role herce jakožto individua...

Jiný hlas: ...par rapport à l'ensemble que constitue une mise en scène.

Jiný hlas: ...ve vztahu k té inscenaci.

Jiný hlas: On a eu toute une période où les metteurs en scène créaient des ensembles avec les décors, les costumes, et les acteurs étaient des éléments parmi les autres.

Jiný hlas: Před časem platilo, že nejdůležitější je ta inscenace sama se vším všudy, se všemi dekory a vším možným, kde herci byli prvky toho mezi jinými.

Jiný hlas: Dans la crise économique actuellement en France, on met l'accent de plus en plus sur les initiatives d'entreprise, les initiatives personnelles.

Jiný hlas: V oblasti v době ekonomické krize současné ve Francii se začíná zdůrazňovat osobní iniciativa.

Jiný hlas: Il y a tout ce rôle de la morale, et nous avons été très impressionnés en France par l'article récent dans *Le Monde* du 15 mai 84, *La politique et la conscience*, Tchécoslovaquie devant le pouvoir

impersonnel, qui est le texte de Václav Havel, qu'il n'a pas pu prononcer à Toulouse.

Jiný hlas: Tady samozřejmě má svou velkou roli morálka a velice jsme byli upoutáni ve Francii nedávným článkem v *Le Monde* z 15. května 84, který se jmenuje *Politika a svědomí*, Československo: před neosobní mocí, což je text Václava Havla, který nemohl být prosloven v Toulouse.

Jiný hlas: Alors je relève ce qui me semble répondre à... comme un problème. D'abord ce qu'il dit le concernant, vous concernant: nous devons avant tout nous aider nous-mêmes.

Jiný hlas: V tom článku se říká mimo jiné: „Musíme si především pomoci sami.“

Jiný hlas: Et que dans les rapports avec les gens qui viennent, il s'agit du salut de tous, non seulement du mien, mais aussi dans une mesure égale, du salut de celui qui m'interroge.

Jiný hlas: A nejedná se jen o spásu mou, nýbrž o spásu všech, spásu i toho, kdo se mě ptá nebo kdo mě vyslychal. Záchranu.

Jiný hlas: Plus loin, parce que je ne peux pas tout citer, je crois qu'il est important de... la question de savoir si l'on pourra réussir d'une manière ou d'une autre à reconstituer le monde naturel comme un vrai terrain de la politique, à réhabiliter l'expérience personnelle, c'est surtout ça, de l'homme comme critère originel des choses, à placer la morale au-dessus de la politique et la responsabilité au-dessus de l'utilité, redonner un sens à la communauté humaine et au contenu du langage humain...

Jiný hlas: Další citát: „Jde o to, zda lze uskutečnit tím či oním způsobem rekonstituování přirozeného světa jako skutečného terénu pro politiku, lze-li rehabilitovat osobní zkušenost člověka jako původní kritérium věcí, lze-li nadřadit morálku politice a odpovědnost užitečnosti, znovu dát smysl lidskému společenství a obsahu lidské řeči...“

Jiný hlas: ...et faire en sorte que le foyer des événements sociaux soit le moi humain, le moi intégral, en pleine possession de tous ses droits et de sa dignité, le moi responsable de lui-même, car c'est un moi qui tend vers quelque chose qui est au-dessus de lui.

Jiný hlas: „...a učinit to, aby ohniskem sociálních událostí bylo lidské já, já integrální, plně vlastní všechny práva a svou důstojnost, já odpovědné sobě samému, neboť je to já, které směřuje k něčemu, co je nad ním.“

Jiný hlas: Oui, alors dans la dernière partie du texte, je crois qu'on pourrait appeler justement... enfin quand il critique le slogan „Plutôt rouge que mort“...

Jiný hlas: V poslední části, kde rozebírá autor heslo *Lieber rot als tot*, říká, že takovéto heslo je signálem, že začíná mít smysl, který je zjevný. Znamená to, že ten, kdo přijímá toto heslo, zřekl se svého lidství jako schopnosti odpovědět osobně za něco, co jej přesahuje, a tedy v extrémním případě obětovat svůj život pro sám smysl života. Patočka říkal, že život, který není ochoten obětovat sebe sama svému smyslu, nestojí za to, aby byl žit.

Jiný hlas: Dans le monde d'une telle vie et d'une telle paix, c'est-à-dire la paix dans le sens du règne de l'aujourd'hui, où dans ce monde-là les guerres éclatent alors très facilement, dans un tel monde l'arme morale réelle contre la guerre manque, la résistance réelle, parce que la résistance qui serait garantie par la volonté au sacrifice suprême.

Jiný hlas: Ve světě takového života a takového míru, totiž míru ve smyslu vlády dneška, kde v tomto světě pak války vypukají velice snadno, v takovémto světě skutečná morální zbraň proti válce schází. Skutečná opora, neboť opora, která by byla zaručena ochotou k nejvyšší oběti.

Jiný hlas: Par là s'ouvrent les portes au processus irrationnel qui ne cherche qu'à la sauvegarde des intérêts.

Jiný hlas: Tím se otevírají dveře iracionálnímu procesu, kterému jde o ochranu zájmů.

Jiný hlas: Oui, je pense que ça suffit. Et je pense que c'est dans cette dernière partie, c'est l'idée justement qu'il y a ce que certains appellent une transcendance, c'est-à-dire...

Jiný hlas: V této části se objevuje to, co Sartre nazývá *transcendenci*.

Jiný hlas: ...qu'on n'a pas simplement à se contenter du constat de la survie, mais qu'il y a des valeurs qui correspondent à la volonté d'être libre.

Jiný hlas: Tedy, že člověk se nemá spokojit jen se souhrnem nějakých konstatování nebo přežití, nýbrž že jsou tady hodnoty, které odpovídají vůli být svobodeni.

Jiný hlas: Pour terminer, je dirais que je pense aussi à une lettre que nous avons lue, qui était envoyée de Pologne, de Michnik, et qui date d'il y a trois ou quatre mois.

Jiný hlas: Mám také na mysli jeden dopis, který nám přišel od Michnika asi před třemi nebo čtyřmi měsíci.

Jiný hlas: Et qui dit, devant l'offre qui lui a été faite de partir en exil et de passer Noël sur la Riviera...

Jiný hlas: Michnik dostal nabídku, že může vycestovat a strávit Vánoce na Riviéře.

Jiný hlas: ...qui répond par le choix : mieux vaut être en prison en Pologne qu'en liberté à la Riviera.

Jiný hlas: A odpovídá, že je lépe být ve vězení v Polsku než na svobodě na Riviéře.

Jiný hlas: [smích]

No, tak teď už, teď se nedělá přestávka, teď už to jede dál.

Já jsem si nechal ještě výtisk...

Jiný hlas: Oui, mais le livre c'est une partie du livre qui est en train d'être traduit, on va essayer de le faire circuler en samizdat.

Jiný hlas: Ano, ta kniha, to je část knihy, která se právě překládá a která se bude šířit jako samizdat.

Jiný hlas: La seule chose qui soit intéressante que je veux vous dire sur lui, c'est qu'il est allé en Pologne il y a dix jours, parce qu'il a enfin obtenu le visa. Il a été en Pologne, il a fait deux conférences... Non, pas seulement, laissez-moi, il a été dix jours en Pologne, il a fait deux conférences aux instituts français de Cracovie et de Varsovie, devant beaucoup, beaucoup de monde. Et sur ce sujet, sur le sujet de Nijni-Novgorod.

Jiný hlas: Jediná věc, která je zajímavá a kterou bych vám chtěl o něm říct, je ta, že byl před deseti dny v Polsku, protože konečně dostal vízum. Byl tam deset dní a měl tam dvě přednášky, a sice v Krakově a ve Varšavě na francouzském kulturním institutu, před obrovským publikem, a to na toto téma, na téma Nižnij Novgorod.

Jiný hlas: C'est un paradoxe.

Jiný hlas: Tedy ani-ani. Ano, je to paradox.

Jiný hlas: Au centre culturel on m'a posé la question, il a dit que lui voulait bien inviter, mais qu'il n'aurait pas le visa, ce qui est une très mauvaise formule, parce qu'à mon avis il faut inviter et on voit après s'il y a un visa. Ce que les Polonais ont fait. Enfin, je veux dire l'ambassade de France en Pologne a fait. Et après il a demandé son visa avec le papier.

Jiný hlas: V kulturním středisku mu položili otázku a on řekl, že by ho pozval, ale že by nedostal vízum. To je ovšem velmi špatná formulace, protože podle mě je lépe nejdříve pozvat a teprve potom se uvidí, jestli to vízum dostane. To udělali Poláci, tedy francouzské velvyslanectví v Polsku. A on pak o to vízum s tím papírem v ruce požádal.

Důležitá věc je, že jaksí tady v té... [nesrozumitelné] úřady říkají předem, aby sem nejel, protože by nedostal vízum. A říká, že je lepší postup obráceně, než nejdřív říkat, že nedostane vízum a pak o něj ani nezažádat, nýbrž zažádat, a ono se uvidí.

Jiný hlas: Est-ce qu'on peut dire que la capacité surtout de diplomate de fonctionnaire, en fait dans n'importe quel système, cette capacité d'entrer dans la peau de l'autre, c'est-à-dire du gouvernement d'ici, et quelquefois sans distinguer son propre attitude de leur attitude.

Jiný hlas: Jestli se dá říct, že tato schopnost, zejména u diplomatů nebo funkcionářů, a to v jakémkoliv systému, tato schopnost vlézt do kůže toho druhého, to znamená zdejší vlády, a někdy dokonce bez rozlišení vlastního postoje od jejich postojů.

Jiný hlas: On est sûr, on comprend très bien que Monsieur Glucksmann ne peut pas obtenir de visa, c'est évident. C'est une mentalité très semblable à celle des autorités ecclésiastiques par exemple d'autrefois.

Jiný hlas: Jsme si jisti a velmi dobře chápeme, že pan Glucksmann nemůže dostat vízum, to je jasné. Je to mentalita velmi podobná té u církevních autorit, například z dřívějších dob.

Hejdánek: No, tak o tom Glucksmannovi zase tak tušíme, co to částečně je, ne? Tadyhle máme v té třicáté sedmé v novém překladu u těch nových *filosofů*.

No a teďka bysme se měli vrátit k Sartrovi a k té definici, kterou jsme si tam prosím zformovali mezi dvěma těmi stranami.

Jiný hlas: *Quand il dit que c'est la réflexion qui empoisonne le désir...*

Jiný hlas: To, co to otravuje, to je ta reflexe. *Empoisonne le désir.*

Jiný hlas: *Et que dans la période postérieure il favorise plutôt quoi?*

Jiný hlas: A cože to je v tom druhém období?

Jiný hlas: *Quand il parle du sujet moral...*

Jiný hlas: A tam začíná vlastně tam, kde začíná právě ta reflexe.

Jiný hlas: *C'est possible que le sujet moral exclut...*

Jiný hlas: Z toho vyplývá, jestliže je to pravda, jestli je to validní, lze z toho vyvodit, že...

Jiný hlas: *Le sujet moral exclut la spontanéité.*

Jiný hlas: Jestli teda je to tak, že vylučuje spontaneitu? Ano, a píše se tam o reflexi, že vylučuje morální subjekt.

Jiný hlas: *L'absence de réflexion exclut le sujet moral.*

Jiný hlas: Absence reflexe vylučuje, dělá exkluzi.

Jiný hlas: *Dans ce petit texte, "La Transcendance de l'Ego" de 1934, la spontanéité n'est pas la liberté.*

Jiný hlas: Tady v tom, v té *Transcendenci* ega z roku 1934, spontaneita není svoboda.

Jiný hlas: *Dans "L'Être et le Néant", même la conscience spontanée irréfléchie comporte la liberté.*

Jiný hlas: V *Bytí a nicota* dokonce vědomí spontánní nereflektované v sobě obnáší svobodu.

Jiný hlas: *C'est important j'ai oublié de dire l'essentiel. La conscience...*

Jiný hlas: To je důležité, zapomněl jsem totiž říct to podstatné. Že vědomí...

Jiný hlas: se definuje dotazováním a touto formulí z *Bytí a nicoty*: „Vědomí je bytí, které samo sebe klade v otázku ve svém bytí.“ Bytí, které se klade v otázku ve svém bytí. Stejně tak to je vědomí nereflektované a spontánní, zrovna tak jako vědomí reflektované. A tato ne-koincidence, nesouhlasnost, působí to, že je tu nerovnováha, že je tady vždycky nějaká mezera mezi tím, dává se v otázku. V tomto ohledu je i spontaneita vždycky svobodou, a proto jsou také vždycky nerovnováha a krize.

Však pouze na rovině vědomí sebe, vědomí, které bere sebe na sebe a které sjednocuje i svou spontaneitu, jedině tam lze hovořit o morálním subjektu. A ať už je to pole vědomí jakékoli, ať spontánní nebo reflektované, subjekt je podle Sartrova výroku, subjekt je odsouzen ke svobodě. To jest nemůže nebýt svoboden, a to i včetně toho, když rezignuje, nebo jestli hovadsky akceptuje cokoli. Vždycky je tu nějaké rozhodnutí, nějaká volba, kterou nemusel udělat, a přesto ji udělal. Subjekt tu není, aby byl svoboden poté. Tato schopnost být svoboden, to definuje subjekt.

Jistě se tu projevuje vliv stoické *filosofie*, který nacházíme u Foucaulta, kde je svoboda oddělena od moci. Ať je situace jakákoliv, člověk je svobodný. Ale zároveň je tu rozdíl, protože situace se sobě nikdy nerovnájí. Je tu tedy nutnost či povinnost bojovat za takové situace, které dávají více svobody, tedy řečeno Sartrovým výrokiem, situace, které rozšiřují pole možného. Člověk není nikdy jenom produktem toho, co z něj bylo uděláno nebo toho, co se s ním dělá. A zároveň žádné situace nikdy nejsou tak jednoduché ta či ona. Tedy je třeba měnit jednak věci, jednak měnit hlavy, tedy smýšlení, jejich obsah spíše.

Jiný hlas: Byla to odpověď, nebo tak trochu?

Jiný hlas: Jo. Pak ale teda, když už bylo řečeno v sedmadvacátém bodě z toho časopise, o kterém tu byla řeč... Jestliže život, který se neobětuje svému smyslu, nestojí za to, aby byl žit, pak co?

Hejdánek: No, ale teda, dobře, začneme od toho. Jestliže platí-li, že život, který není v posledním oběti svému smyslu, nestojí za to, aby byl žit, pak co? Nebo doloženo: „Život, který se neobětuje svému smyslu, nestojí za to, aby byl žit.“ Jestliže pro něj je smyslem se Sartrem, že subjekt je odsouzen k svobodě, tak tam to kombinuje s tou Patočkovou. Že u Patočky se to nemůže brát takhle běžně spojený, ty dvě věty u

Patočky a u Sartra. A v té Sartrově *filosofii* by z toho vyplývalo, že člověk musí dělat *filosofii*, když se chce starat o svůj vlastní život, nebo aby se mohl k tomu svému životu dostat, nebo aby se ho mohl uceleně zmocnit, nebo aby se k němu mohl vztáhnout jako k celku. Že v té Sartrově *filosofii* musí existovat vždycky situace, která dává smysl. Ale třeba i v té Sartrově *filosofii* i takový člověk, kterého společnost vězní, nebo u kterého to nemá smysl, tak v té Sartrově *filosofii* neztrácí možnost smyslu v té situaci, jestliže se on k tomu smyslu vztahuje.

Jiný hlas: *Ça veut dire sa liberté veut dire son sens, l'homme est condamné à la liberté, ça veut dire que condamné à un sens sa vie est condamnée à avoir du sens, donc à tous les moments sa vie...* Čili v každé chvíli ten život toho člověka má nějaký smysl, je k němu odsouzen. Protože ten smysl totiž, ono to slovo bývá, že k tomu smyslu je vždycky něco víc než... a to je to skrytý. V té Sartrově koncepci není produktem, jak říká Sartre, člověk není jenom produktem toho, co se s ním dělá, nebo co on sám dělá. Vždycky je pod tím něco víc. A to znamená, že i u Patočky obráceně řečeno, že by s tím smyslem mohlo souviset ještě to, jestli to stojí za to žít, i když se neobětuje smyslu. Protože je otázka, jestli se nedá obětovat, jestli skutečně člověk může utéct sám sobě. Jestli může tím, že se neobětuje, že ten smysl ztratí. Tím, že se neobětuje svému smyslu, že by ho tím ztratil, to také nemůže být, protože ho má zase, že jo, ale jde spíš o jaký smysl. U Patočky v tom „obětovat se svému smyslu“ je ten smysl chápán kvalitativně. To znamená nějakému jistému smyslu, ne vůbec vlastnosti mít smysl. To je trochu něco jiného.

Le sens... Jo, že by to byl život bez oběti rovná se život beze smyslu u Patočky, a tudíž vlastně nehodný žití. Ten smysl je vždycky, jestliže ten život je vždycky hlubší. U té Sartrově *filosofie* tady v tomhle není podobný, je tam míněno trochu něco jiného. Že to je člověk, který nejen ten smysl má, ale také se k němu nějak vztahuje. Vztahuje se k němu tak silně, že je ochoten se mu i obětovat. A to nevyplývá automaticky, že každý se vztahuje ke svému smyslu nějak pozitivně. Čili „nestojí za to být žit“ znamená, že to jsou ti lidé, kteří sice ten smysl mají, podle Sartra třeba, ale vůbec o tom nevědí, nebo se o něj nezajímají, prostě je to nezajímá. No a takový život nestojí za to, aby byl žit. Život bez zájmu o sebe, o svůj smysl. Hejdánek: Jenom si pamatujte, prosím vás, že ta základní chyba je, že se tady ty Patočkovy a Sartrový názory takhle dávají dohromady. To je skutečně Patočkův záměr, čili to je převrácení úplně naruby, ten výrok nebo ten koncept, a to i v té terminologii [nesrozumitelné].

Jiný hlas: *Il faut faire attention au terme de condamné...* Jenom připomínka k tomu slovu odsouzen, že to má být provokace, že člověk je odsouzen ke svobodě. *C'est pas donné comme une... il ne peut pas ne pas être libre.* Tím se chce říct, že nelze nebýt svoboda. *Et dans les notes pour la morale, il donne un sens plus éthique à condamné à la liberté.* Dává tady v té knížce *Cahiers pour une morale* tomu svému výrazu být odsouzen ke svobodě mravnější nebo morálnější smysl. Říká tady třeba, že i když má člověk handicap nebo nějakou vadu, tak to nedává nicméně méně svobody. Neposkytuje méně svobody, nýbrž je to zdroj nového hledání svobody. *Par exemple un emprisonnement par exemple, je connais quelqu'un qui a été... qui est devenu aveugle par accident, un jeune homme, il a perdu la vue et c'est pas... c'est pas drôle mais c'est pas forcément moins de liberté, c'est aussi une recherche de nouvelles possibilités.* Zná někoho, kdo ve vězení přišel o oči, ten mladý muž, a neznamená nezbytně ztráta zraku pro toho člověka méně svobody, ale hledání nových možností.

Já zaprvé teda bych chtěla, jestli by bylo možno nějak upřesnit ještě víc ten termín neosobní vědomí. *La notion de conscience impersonnelle.* Protože položit rovná se mezi nereflektovaným vědomím a neosobním vědomím mi připadá trochu násilné. O tom neosobním vědomí bylo řečeno, že je očištěno od já, nemá žádný subjekt. *Elle n'a pas de sujet.* A byl uveden příklad neosobního vědomí v akci – to honění tramvaje. Tak k tomu bych chtěla říct, že když člověk honí tramvaj, tak se jedná o neosobní vědomí, nereflektované, důležitá je ta tramvaj. Subjekt se ztrácí, subjekt není důležitý. No a co když honí tu tramvaj dva lidi? Pro jednoho nedohnat tu tramvaj znamená počkat si na další deset, patnáct minut... Jiný hlas: *et pour l'autre, loucher le tram, ça veut dire manquer l'avion à l'aéroport, ça veut dire le billet d'avion loucher, et je ne sais pas quoi encore.*

Jiný hlas: a pro druhého nechytit tu tramvaj znamená nedostat se včas na letiště, propadnutá letenka a já

nevím co ještě k tomu.

Jiný hlas: *Donc, si c'est le tram qui importe, pas le sujet, il faut dire que l'importance est tout à fait différente pour l'un et pour l'autre.*

Jiný hlas: Takže jestliže se ztratí subjekt a důležitá je ta tramvaj, tak ta tramvaj je důležitá pro každého jinak.

Jiný hlas: *Et moi je m'autorise à affirmer que l'importance du tram est ici aux dépens, au fond, au compte du sujet et non du tram lui-même.*

Jiný hlas: A já se tedy odvažuji tvrdit, že důležitost té tramvaje padá na vrub subjektu a nikoliv té tramvaje.

Jiný hlas: *Donc le sujet ne disparaît pas.*

Jiný hlas: Takže ten subjekt se neztrácí.

Jiný hlas: *D'abord, c'est facile après de parler de tramway. En France on ne peut plus parler parce qu'il n'y a plus de tramway.*

Jiný hlas: V tom textu kapitoly o tramvajích, on o tom píše jako o něčem, co už tam není, protože ve Francii tehdy tramvaje už moc nejezdily, takže jím se to dá takhle odvodit.

Jiný hlas: *Mais ce que vous dites, c'est une – ça va très bien avec la conception de Sartre. Il y a un rapport entre la conscience dans le monde comme d'ailleurs dans Husserl. C'est-à-dire que la conscience et le monde ne forment – enfin il n'y a pas de séparation entre la conscience et le monde.*

Jiný hlas: Ale to, co říkáte, jde se Sartrem dohromady. Vědomí ve světě – to znamená, že mezi světem a vědomím není žádného oddělení.

Jiný hlas: *Alors le tram, n'importe, la chaise, c'est un objet au milieu du monde. Il y a cette chaise, cette table, tout est à l'intérieur du monde.*

Jiný hlas: Tramvaj je objekt uprostřed světa. Židle, stůl a tak dále, všechno je uvnitř světa.

Jiný hlas: *Tandis que vous, vous êtes une conscience dans le monde, c'est-à-dire que vous donnez effectivement une unité de sens.*

Jiný hlas: Zatímco vy jste vědomí uvnitř světa, které dává nějakou jednotu smyslu.

Jiný hlas: *Et bon, ce que vous dites des deux personnes qui ratent le tram, c'est vrai, c'est même un mot dans L'Être et le Néant, le „coefficient d'adversité“.*

Jiný hlas: A to, co říkáte o těch dvou lidech, co prošli tramvaj – v tom Bytí a nicota existuje termín koeficient adversity, protivenství.

Jiný hlas: *Ce coefficient d'adversité dépend du projet. L'un doit être très pressé, l'autre il ratera son avion, il ratera son travail, enfin...*

Jiný hlas: A ten koeficient protivenství závisí na projektu. Jeden tak nespíchá, druhý prošvihne letadlo.

Jiný hlas: *Donc, si vous voulez, l'intentionnalité d'attraper le tram a un sens qui n'est pas le même pour l'un que pour l'autre.*

Jiný hlas: Jestliže je zde ta intenzionalita chytit tramvaj, její smysl není totožný pro jednoho nebo pro druhého.

Jiný hlas: *Mais en même temps ce sujet qui donne un sens, c'est juste pendant l'acte, l'acte de conscience. Mais il n'est pas en train de dire: „je suis en train de courir après le tram“. Il ne dit pas „je suis“, enfin „je suis en train de courir après le tram“. En ce moment vous êtes en train d'écrire, mais vous êtes à ce que vous écrivez, vous n'êtes pas en train de vous dire „moi, je suis en train d'écrire“.*

Jiný hlas: Ale přitom tento subjekt, který dává smysl, při tom aktu vědomí – on neříká: „Já jsem v běhu za tramvaj.“ Když píšeš, tak neříkáš: „Já jsem píšící.“ To, co píšeš, nýbrž nemáš to vědomí, že ty zrovna píšeš. Je to akt, ono to píše.

Jiný hlas: *Sartre ne dit pas qu'il n'y a pas – il y a bien conscience, ce n'est pas inconscient, ce n'est pas de l'inconscient. Mais vous êtes projeté hors de vous-même. Il dit „extase“, sortir de soi, s'éclater vers cette action que vous êtes en train de faire.*

Jiný hlas: Sartre neříká, že tam není vědomí. Jistě je tam vědomí, není to nějaké nevědomé nebo

podvědomé psaní. Ale ty jsi vyvržena mimo sebe v tu chvíli, v extázi. Vycházíš ze sebe, vyvrhuješ se k tomu aktu, k tomu úkonu toho psaní třeba.

Jiný hlas: *Mais dans ce cas-là, la conscience spontanée n'est pas impersonnelle. Mais il y a des cas où elle est impersonnelle. Si on prend justement La Nausée parce que dans La Nausée c'est stylistiquement, c'est grammaticalement, il écrit „ça, il y a“, etc.*

Jiný hlas: V tom případě spontánní vědomí není neosobní. Jsou však případy, kdy je neosobní. V tom *Hnusu* se vyskytuje tamto „je“ (*es gibt*).

Jiný hlas: *Le personnage reçoit des pensées, comme Sartre dit, „par derrière“. Il a des pensées par derrière qui le traversent. A un moment il dit: „ça m'a pris dans un café“. C'est ça cette Nausée, tout d'un coup il est écoeuré.*

Jiný hlas: Hlavní postava – myšlenky mu jdou zadem, jakoby k němu přicházejí zezadu. V tom románu říká: „Chytlo mě to v kavárně,“ nebo „Dostal jsem to v kavárně,“ ten hnus, najednou je mu zle.

Jiný hlas: *Et là, plus rien n'a de sens. Les mains des joueurs qui jouent aux cartes – c'est un sentiment d'absurdité, d'ennui qui le traversent, qui l'envahissent comme si ça venait de l'extérieur.*

Jiný hlas: V tu chvíli nic nemá smysl. Ruce hráčů, kteří hrají karty – přichází pocit absurdity, nudy, který jím proniká, jako kdyby to byla nějaká invaze zvenčí.

Jiný hlas: *Et là c'est plus impersonnel. Ce n'est pas seulement spontané, vous n'avez pas le sentiment d'être un sujet.*

Jiný hlas: To není natolik spontánní, v tomto případě je to spíše více neosobní. Člověk nemá pocit, že je subjekt.

Jiný hlas: *Sauf à un certain moment du roman kde se to obrátí. Il cherche dans La Nausée la racine même de l'existence, le sentiment même de l'existence. C'est le moment où – alors c'est toujours un tramway, il saute du tramway, il va dans le jardin public et il est envahi par, enfin fasciné par une racine, une énorme racine d'arbre.*

Jiný hlas: Kromě určitého momentu toho románu, kdy se to obrátí. V tom *Hnusu* hledá sám kořen existence, pocit existence. Zase je tam tramvaj, vyskočí z tramvaje, jde do parku a je fascinován kořenem stromu. Et il a ce sentiment d'une truculence d'existence, enfin il y a trop d'existence. A je fascinován tím přebytkem, nadbytkem bytí nebo existence. Et que cette existence n'a pas de raison d'être, il n'y a pas de justification à l'existence. On existe, c'est tout. A přitom ta existence nemá svůj důvod, své zdůvodnění, své ospravedlnění. Prostě člověk existuje, člověk je. Il n'y a pas de justification à l'existence. On est de trop presque. Není tady žádné zdůvodnění té existence, člověk byl navíc. C'est ça la contingence. A to je kontingence. Ni la nécessité de l'existence, ni une finalité à l'existence. Ani nezbytnost nebo nutnost existence, ani *finalita*, účel existence. Et on n'a aucune... on n'a rien à quoi s'accrocher. Člověk nemá, čeho by se chytil.

Jiný hlas: J'ai des questions. J'ai besoin de quelque chose éclairer en ce qui concerne l'histoire, par exemple madame professeure, vous avez dit dans votre discours que l'histoire n'est pas tout. L'individu quitte l'histoire par l'imagination, par exemple par la poésie, etc., etc. Et ma question est la suivante : quel est l'espace en dehors de l'histoire ou par quoi est fondée et construite chez Sartre l'histoire? C'est par exemple par la... *surmonte*, par la *surmonte* de l'étape de la réflexion ou par la constitution de la conscience?

--- (1984-05-21 Jeanette Colombel – Sartre (2) [LVH189VA]_Kaz b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: *L'écrivain ne peut pas dire le concept je seulement à la fin de la nouvelle.* Spisovatel nemůže o sobě říct v první osobě dřív než na konci té povídky. *C'est pour un certain... alors je vous réponds tout de suite là... c'est pour un certain livre qui s'appelle Le Traître d'un écrivain français... enfin Le Traître.* Otázka je spisovateli, jde o určitou knihu, jmenuje se *Le Traître*, tedy *Zrádce*. *C'est un ami de Sartre, un rédacteur des Temps Modernes et c'était un jeune écrivain qui lui a apporté son manuscrit, Le Traître.* Et oui, il s'appelle André Gorz, mais il s'appelle aussi Michel Bosquet quand il écrivait dans *Le Nouvel Observateur*. Il avait déjà trois noms. Napsal ji francouzský spisovatel, přítel Sartra a redaktor *Les Temps Modernes*. Byl

to mladý spisovatel a přinesl mu svůj rukopis *Le Traître*. Jmenuje se André Gorz, ale jmenoval se také Michel Bosquet, když psal do *Le Nouvel Observateur*. Měl tedy už tři jména.

Et alors ce livre est fait par quelqu'un qui n'existe pas ou qui n'a pas le sentiment d'être un sujet. Tout lui est différent. Tuto knihu píše někdo, kdo neexistuje nebo kdo nemá pocit, že je nějakým subjektem, všechno je mu jedno. *Et c'est au fur et à mesure que le livre est écrit par cet écrivain dans ce cas-là, qu'en écrivant ce livre à la fin il peut dire je.* A jde o to, že v tomto případě, jak je ta kniha psána tímto spisovatelem, tak skrze psaní této knihy na konci může říct „já“. *Par l'acte créateur de ce livre.* Díky tomu aktu tvůrčímu této knihy.

Sartre a tout de suite trouvé très, très bien ce livre, il a fait une préface. Et c'est dans cette préface qu'il dit cela pour ce livre, il dit : mon je est un autre, mais je et les autres, il est fait de... d'impressions, on peut même pas dire successives, d'impressions mortes. Ce petit garçon n'a que des successions d'impressions indifférentes. Sartre tuhle knihu hned shledal velmi dobrou, udělal k ní předmluvu. A právě v této předmluvě k té knize říká, že „já“ je někdo jiný, ale „já“ a ti druzí, že je tvořeno z vjemů, lze říci z mrtvých vjemů. Ta postava v tom románu má pouze takové zřetězení dojmů, které na ni doléhají. *C'est finalement l'acte créateur qui lui permet à la fin de pouvoir dire, de pouvoir signer son livre André Gorz.* Teprve nakonec té knihy to může podepsat André Gorz.

Mais c'est tout de même un exemple de... qui correspond à cette idée que le sujet se fait, s'édifie dans une action ou enfin dans une entreprise, enfin action au sens large, création à partir d'une multiplicité. C'est une illustration de cela. To odpovídá té myšlence, že subjekt se tvoří na základě určité akce nebo v nějakém podniku – akce v širokém slova smyslu, *creation* na základě mnohosti. Je to ilustrace toho. *De même que l'acteur... c'est un problème qui m'intéresse bien chez Sartre, que l'acteur se construit à travers aussi ses personnages.* Stejně tak herec, to je problém, který mě u Sartra zajímá, se tvoří sám skrze postavy, které vytváří. *Par exemple des acteurs que j'ai vus comme François Périer disent qu'ils peuvent dire qu'ils sont un acteur au bout d'un certain itinéraire où ils ont été plusieurs personnages.* Herci, které jsem viděla, François Périer například, říkají, že mohou říci, že jsou hercem, až na konci určité životní cesty, kdy byli několika postavami. *Il ne s'identifie pas à un personnage ni à l'autre. Par exemple il a joué d'abord Hugo puis Hoederer dans Les Mains sales, là il a joué Tartuffe puis Orgon dans Tartuffe.* Jistě se neidentifikuje s tou či onou postavou. Hrál třeba nejprve Huga a pak Hoederera ve *Špinavých rukou*, pak hrál Tartuffa a potom Orgona v *Tartuffovi*. *Et son unité personnelle n'est pas faite que de cela, mais se fait à travers ce rapport aux personnages multiples qu'il a été et à partir d'un certain moment – et il n'est pas le seul à me l'avoir dit – qu'on peut dire c'est pas seulement un comédien, c'est un acteur.* A přesto jeho osobní jednota není vytvořena jen tímto, ale tvoří se skrze tento vztah k mnohonásobným postavám, kterými byl. A od určitého momentu lze říci, že není jen komediantem, ale hercem. *Chez Sartre il n'y a pas l'acteur par exemple l'homme intégral par le passé, par le présent, par le futur. Il n'est jamais intégral. C'est toujours inachevé. C'est toujours un échec mais c'est un échec qui est une bénédiction parce que comme ça on recommence. Mais c'est pas reposant. C'est toujours en déséquilibre. Et il n'y a jamais l'idée d'un achèvement. Toutes les œuvres de Sartre sont inachevées.* U Sartra neexistuje integrální člověk skrze minulost, přítomnost nebo budoucnost. Nikdy není integrální. Je to vždycky nedokončené, neukončené. Je to vždycky neúspěch, ale je to neúspěch, který je požehnáním, protože díky němu začínáme znovu. Ale není to odpočinkové. Je to vždycky v nerovnováze. A nikdy tam není myšlenka dokončení. Všechna Sartrova díla jsou nedokončená. *Il n'y a pas d'homme intégral parce que l'homme est inachevé comme son œuvre.* V zásadě tam není integrálního člověka, protože člověk je nedokončen, tak jako i jeho dílo.

En ce qui concerne l'histoire... alors en ce qui concerne l'histoire, j'ai pas bien compris ce que vous... mais ce qu'il y a de sûr c'est que ça dépend des moments chez Sartre. La période existentialiste et ses notes sur la morale peuvent être une confrontation avec des philosophies de l'histoire. Là il y a une confrontation un peu avec Hegel. Mais elle est critique parce qu'il considère que les sujets, que les individus font... que l'histoire n'est pas tout, que les individus ne sont pas seulement des agents historiques. Co se týče

historie, v tom jsem vám úplně dobře nerozuměla, ale jisté je, že u Sartra to záleží na té či oné chvíli. Období *existencialistické* a jeho poznámky k morálce se konfrontovaly s filosofií dějin, s Heglem. Ale kritizuje ho, protože se domnívá, že individuum, subjekt, není pouze historickým činitelem. *Et c'est le moment où il refuse le processus historique parce que dans le processus historique il n'y a pas la place pour la liberté. La liberté rend incertaine la suite des événements. Le grain de sable.* Odmítá historický proces, protože v něm není místo pro svobodu. Svoboda činí budoucí vývoj událostí nejistým. Zrno písku. *Et donc dans ces cahiers pour la morale il insiste sur le fait qu'il ne peut pas y avoir de prévision en histoire... plus ou moins à une génération un peu mais pas au-delà.* V této knize zdůrazňuje, že nemůže být v dějinách takového prorokování, definitivního, snad tak na jednu generaci, ale sotva na déle. *Il y a aussi une chose qui l'oppose à l'histoire, c'est l'époque. On est dans une époque en train de se faire. Il dit : j'écris pour mon époque. Et une époque c'est quelque chose qui est en devenir, qui est en train de se faire. Qui est trouble et d'ailleurs c'est si trouble qu'on ne sait pas très bien où on va. Et d'ailleurs c'est aussi pour cela que si on agit dans son époque on n'y voit pas clair.* Další moment je epocha. Dějiny mají své epochy. Sartre říká: „Píšu pro svou epochu.“ A epocha je něco, co se děje, co vzniká. Co je pohnuté, a je to tak pohnuté, že ani pořádně nevíme, kam to směřuje. A proto když člověk jedná ve své epoše, nevidí vždycky docela jasně. *En même temps quand on agit dans son époque il y a une odeur, il y a un goût, il y a toute une émotion... dont on ne rendra pas compte a posteriori de façon rétrospective.* Zároveň když člověk jedná ve své epoše, prožívá při tom cosi, co ty generace následující nedokážou zpětně pochopit. Ta vůně, ta chuť, prožitek z té epochy.

Il est courant et réel de dire que Sartre... alors maintenant on dit c'est toujours trop... en voulant être du côté des opprimés a voulu croire au socialisme etc. Mais c'est plus facile de le dire en 84... que les mêmes peuvent le dire en 84 qui étaient dans le coup il y a vingt ans ou il y a trente ans. Et les choses ne sont pas toujours si claires au moment où on les fait. Je také lze Sartrovi vyčítat ledacos, protože v době, kdy se ty věci dějí, to vůbec není tak jasné. Lze mu vyčítat to či ono politické angažování a mnozí lidé mu to vyčítají v roce 1984, ačkoliv v té době, před dvaceti či třiceti lety, v tom byli sami. Ty věci totiž nejsou vždycky tak jasné v momentě, kdy je děláme.

Jiný hlas: *Alors, se pose le problème des rapports de la pensée et de l'action, du lien de la pensée et de l'action.*

Jiný hlas: Tady zase navozuje problém vztahu mezi myšlením a aktivitou.

Jiný hlas: *Par rapport à quelqu'un qui n'agit pas mais ne se trompe pas. Si vous voulez, il y a plus de lucidité peut-être dans Raymond Aron, dans la pensée de Raymond Aron, mais Edgar Morin...*

Jiný hlas: Jistě ten, kdo nejedná, tak vypadá, že by se nemýlil. Jistě ten, kdo nejedná, tak vypadá, že by se nemýlil. Edgar Morin, což je také takový filosof...

Jiný hlas: *Edgar Morin disait dans un article que seuls les gens indifférents ont été toujours lucides.*

Jiný hlas: ...říká, že pouze lidé lhostejní byli vždycky jasnozřiví.

Jiný hlas: *Mais dans par exemple il y a quelque chose de ce genre sur l'époque dans Qu'est-ce que la littérature? à la fin, en expliquant qu'on agissait dans l'incertitude pendant l'occupation. Vous voyez ce sentiment d'agir...*

Jiný hlas: ...říká, že v době okupace jednal v nejistotě, což je věc taková málo přiznávaná.

Jiný hlas: *Et puis alors c'est, ça c'est si vous voulez, ce sentiment je crois très profond, bon, et avec ce refus de l'histoire même en disant déjà de ce refus de tout ce qui est rétrospectif. Et il appelle ça l'illusion rétrospective. Et pour lui-même, il disait: ils veulent déjà me faire entrer dans l'histoire, quand on parlait de lui, qu'il était vivant, et comme s'il était déjà...*

Jiný hlas: ...on sám nemiloval retrospektivu a říkal, když se o něm hovořilo, o jeho minulosti, hovořilo se o tom, že se ti dotyční pokoušejí ho již teď zaživa v minulosti pohřbít.

Jiný hlas: *Mais alors après, comme je le disais, à travers les luttes politiques, je pense que c'est un problème qui dépasse beaucoup Sartre, en France, l'idéologie marxiste et le parti communiste étaient si dominants...*

Jiný hlas: ...v průběhu těch politických bojů, kdy francouzská komunistická strana byla tak dominantní...

Jiný hlas: *Et c'est dans le texte Merleau-Ponty vivant, Sartre analyse la façon dont il s'est appliqué à travailler le marxisme, à s'appuyer dessus, pour participer sérieusement...*

Jiný hlas: ...Sartre pojednává v tomto textu, jak se dostal k marxismu, jak se jím zabýval.

Jiný hlas: *Et alors il est sûr qu'à ce moment-là il a une autre conception de l'histoire qui est beaucoup plus apparemment proche du marxisme dans tous les cas, sauf qu'il dit: le marxisme s'est arrêté, le marxisme est une philosophie de pouvoir, le marxisme...*

Jiný hlas: ...v tomto pojetí dějin se velice přiblížil k marxismu, ale vždycky tam měl nějakou rezervu.

Jiný hlas: *Mais en même temps il dit c'est la philosophie du monde présent, mais...*

Jiný hlas: ...říká: je to filosofie současného světa, ale...

Jiný hlas: *C'est les premiers mots, alors comme on n'a pas lu la suite, souvent on s'arrête là, mais, et alors il dit: le marxisme ne s'occupe pas de l'enfance, il s'occupe des gens qu'à partir de leur première fiche de paye.*

Jiný hlas: ...říká například: marxismus se nezabývá dětstvím člověka, zabývá se člověkem teprve, když dostane první výplatu.

Jiný hlas: *Donc il faut aussi utiliser la psychanalyse... mais il ne s'occupe que des luttes de classe au sens très large, il y a toute la microsociologie...*

Jiný hlas: ...je třeba využít i psychoanalýzu a věci pomíjivé, marxismus se zabývá pouze třídním bojem, ačkoliv existují mikrosociologické konflikty.

Jiný hlas: *Alors il y a une référence et en même temps, enfin il y a toutes ces critiques, mais il y a une référence indiscutablement, une conception de la philosophie de l'histoire, à ce moment-là, dans les années 50, 60, et c'est là qu'il entreprend la Critique de la raison dialectique en 1960, où il cherche à mettre en question la dialectique et à voir si on peut donner une intelligibilité de l'histoire.*

Jiný hlas: ...odvolává se na marxistickou filosofii dějin v padesátých a šedesátých letech a v šedesátém roce tak píše Kritiku dialektického rozumu, kde se pokouší zjistit, zda-li lze přisoudit dějinám nějakou rozumnost.

Jiný hlas: *Mais il commence par la multiplicité là encore, il commence par ce qu'il appelle la théorie des ensembles pratiques.*

Jiný hlas: ...začíná tam zase množivostí, tím, co nazývá teorie praktických celků.

Jiný hlas: *Et même à l'intérieur de ces ensembles pratiques, comme je le disais tout à l'heure, il donne le fondement à la praxis individuelle. Il y a un rapport de la praxis individuelle et de la praxis collective.*

Jiný hlas: ...i uvnitř těchto praktických celků, jak už jsem předtím řekl, dává základ individuální praxi. Je tam vztah mezi individuální praxí a kolektivní praxí.

Jiný hlas: *À partir de là, il fait une analyse d'abord des rapports de l'homme à la matière, ce qu'il appelle le pratico-inerte, c'est-à-dire que tous ces objets sont des objets fabriqués... on est au milieu d'objets fabriqués par l'homme mais qui sont devenus de la matière.*

Jiný hlas: ...od toho pak vychází, analyzuje tam vztah člověka k hmotě, takzvaný practico-inerte, kdy člověk žije obklopen produkty, které vyprodukoval, ale žije uprostřed nich jako uprostřed hmoty.

Jiný hlas: *Il montre aussi le rôle des besoins et de la rareté, c'est-à-dire qu'il y a un manque, qu'il n'y en a jamais assez pour tout le monde.*

Jiný hlas: ...také tam zmiňuje roli potřeb a roli nouze, o tom, že nikdy není dost všeho pro všechny.

Jiný hlas: *Il y a une rareté du temps, une rareté des emplois, une rareté des aliments...*

Jiný hlas: ...je málo času, málo pracovních příležitostí, málo potravin a tak dále.

Jiný hlas: *Mais en même temps justement à cause de cette rareté, donc bon, il y a toujours à chercher à transformer, à devenir.*

Jiný hlas: ...ale navzdory tady těmto nedostatkům nebo těmto nouzím je vždycky šance něco změnit.

Jiný hlas: *Et puis après il analyse ces ensembles pratiques, donc il analyse d'une part les collectifs, et les collectifs sont des ensembles où les sujets sont séparés les uns des autres, des séries.*

Jiný hlas: ...potom analyzuje to, co nazývá kolektivitu, kde jedinci jsou od druhého odloučeni, odděleni.

Jiný hlas: *Ils sont, il y a une sorte d'impuissance, ils sont passifs, par exemple chacun devant sa télé.*

Jiný hlas: ...jsou jaksi nemohoucí, pasivní, každý kouká do své televize.

Jiný hlas: *Il y a bien ce qu'il appelle des idées exis, il y a bien des idéologies qui sont données là, mais même si vous êtes contre le bonhomme qui est sur la télévision, vous êtes seul dans votre salle à manger, vous n'y pouvez rien.*

Jiný hlas: ...jistě existují ideologie, můžete být proti tomu, co koukáte v televizi, na toho, co je vám protivný, ale jste v tom pokoji před tou bednou sám.

Jiný hlas: *Il fait des analyses par exemple sur le racisme en montrant que c'est des idées qui n'ont pas d'auteur, elles n'ont pas de sujet, elles se propagent, et les gens les reçoivent passivement.*

Jiný hlas: ...hovoří o rasismu jako o ideologii, která nemá žádného autora, prostě vzniká a šíří se sama od sebe.

Jiný hlas: *Et je crois qu'un texte qui vous intéresserait, c'est aussi comment...*

Jiný hlas: ...a myslím, že text, který by vás zajímal, je také jak...

Jiný hlas: hovoří v textu o hlouposti a hloupost je vždycky vyprovokována nějakým tlakem. O hlouposti, a hloupost je vždycky vyprovokována nějakým tlakem, tlaku moci, který dítě umlčí, nebo tak.

Merci beaucoup. Euh, pardonnez-moi, j'ai eu la question trop large, mais les autres veulent aussi poser quelques questions, oui. Mais...

Já jsem se jenom chtěl zeptat tady na ten citát z Rimbauda, kterej už se objevil u Lévinase, že já jsem, to je on tam říká, že *Je est un autre*.

Hejdánek: No.

Jiný hlas: Že já jsem někdo jiný. To bylo snad v té předmluvě, že sám říká, že já jsem jiný.

Hejdánek: Hm.

Jiný hlas: A pak když mluví o tom herci, tak on v uvozovkách říká *je suis des autres*.

Jiný hlas: *Oui, et les autres.*

Ne jiný, ale jiní, a třeba jinýma má myslet ty jednotlivé role, které člověk zažívá. Není to ten jiný jako u Lévinase v tom slova smyslu...

Hejdánek: ...ten druhý.

Jiný hlas: Jo, ten druhý, jako ta tvář toho druhého.

Hejdánek: Jo.

Jiný hlas: Když on hovoří o těch rolích toho herce, že, a pak jako kdyby on na konci toho svého života mohl říct to já. Jo, jako že tam jsou obsaženy ty jednotlivé role toho jakoby člověka, který byl jedním, že, ale měl několik rolí. Je to teda úplně něco jiného, než když se hovoří o tom druhém jako té tváři toho druhého. Jestli je to taky míněno u něj.

Hejdánek: No, u Lévinase je to ta *face*, to vizáž toho druhého, to je něco jiného než ten druhý, kterým se stává ten herec, když přijme všechny ty postavy, které hraje.

Jiný hlas: *À mon avis, c'est pas seulement devenir tout ça, c'est aussi on est plusieurs en nous.*

To není, že člověk stává, ale že sám v sobě...

On est plusieurs en nous.

...je nás ve mně víc.

On est plusieurs en nous. Attendez, je vais vous le dire. Člověk je sám v sobě mnohým.

Ale jako, jo, mnohým, tím se to řekne, že ve mně může být spousta těch druhých, no, ale taky ve mně může být spousta těch druhých jakoby já, těch jinejch já.

Hejdánek: Cože?

Jiný hlas: Že ve mně může být spousta jakoby těch *mous*, těch já, která jsou jiná.

Par exemple, "Welt-Ich" et "Wesen-Ich", il y a aussi "Moi du monde", "Moi de l'État", "Moi-même".

Ještě pardon, ještě k tomu, jestli jde opravdu o ten vztah, ne že když já řeknu, že já jsem jiný, jestli jde opravdu o ten vztah k těm jiným, a nebo jestli jde o ty jiné, které tvoří integritu jakoby, teda o které se

tady s vámi mluvím, o té tváři toho druhého.

Le rapport vis-à-vis de l'autre... Quand on pose... Non, c'est autre chose.

To není vztah k tomu druhému.

C'est l'autre qui est un autre qui est au-dedans du moi. C'est l'un-pour-l'autre.

To je něco jiného.

Chez Lévinas, il y a d'ailleurs une dimension religieuse, le rapport à l'autre...

No, u Lévinase to má ten vztah k tomu druhému náboženský smysl.

Mais cette phrase de Rimbaud, elle est utilisée à toutes les sauces.

A toho Rimbauda, tím si vytírají ústa kdekdo.

Parce que même Rimbaud il l'emploie plusieurs fois. Dans la Lettre du Voyant...

Ano, i Rimbaud to užívá častěji. V *Lettre du Voyant*.

Alors, par exemple, il peut l'employer... Je est un autre... Et si le cuivre s'éveille clairon, ce n'est pas de ma faute. Et ça, c'est la création.

Aha, jakože když se něco...

Si le cuivre s'éveille clairon...

...jestliže měď, nějaký kov v souvislosti, se začne zářit a blyštit, není to mou vinou.

Hejdánek: To je básně.

Jiný hlas: *Oui, alors entre cuivre et clairon, il me semble qu'il y a un rapport créateur, le clairon, enfin c'est du cuivre qui fait de la musique, quoi.*

Jo takhle, takhle, když se měď stane polnicí, no, polnicí, ano, tak to není moje vina nebo zásluha.

Mais il y a aussi d'autres choses. Je est un autre reprend beaucoup... C'est aussi un autre, "Je" est un autre avec dans un rapport à l'absolu. Et là, c'est plus près de la signification de Lévinas. Mais c'est jamais avec... Dans la formule, c'est jamais "l'autre", c'est pas le rapport à "l'autre". Ça, c'est encore une autre histoire chez Sartre.

To není u Lévinase opravdu o ten vztah k tomu druhému, to nejde. V sobě...

En nous, on est plusieurs quoi.

...v sobě je nás víc, jsme.

On est plusieurs en nous. Et l'autre formule... C'est une formule de Sartre... C'est le terme du bâtard. Le bâtard, c'est justement quelqu'un qui n'est pas...

Termín, kterej užívá, *bâtard*.

Alors il est déjà un peu double d'être bâtard. Il est d'un côté, il est noble, et de l'autre côté il est...

Bâtard je vždycky dvojí, že jednak je vznešený a zároveň nějaká taková okrajová existence.

Hejdánek: [nesrozumitelné]

Jiný hlas: *Alors le thème du bâtard, c'est souvent dans les pièces, par exemple dans Le Diable et le Bon Dieu, mais beaucoup d'autres fois.*

Bâtard se v jeho hrách objevuje často, například v *Đábel a Pán Bůh*. No, už přemýšlíme, už to se to táhne, no jenom už úplně jednu větu.

Hejdánek: No, já myslím, že už by se to spíš mělo, jak se říkalo, v deset už bysme to měli...

Jiný hlas: *Plus tard, un texte de... [nesrozumitelné] ...la dernière question...*

Poslední, *la dernière*, poslední otázka ještě, poslední.

Hejdánek: Prosím.

Jiný hlas: Jestli má taky on vztah k Jacquesu Lacanovi, ale kdo tomu teda odsoudil... *Condamné à la liberté.*

Condamné à la liberté... Ne pas poser la question... Je n'ai pas aussi ici l'essentiel... De Sartre il faut que je cherche tout ça. Et puis peut-être alors il y a des pages que vous connaissez sur la force, la force...

Jsou texty, které jsem četla, texty od myslitelů také.

Od myslitelů?

Oui, je vous ai fait des passages...

Ale ten text už koluje, koluje mezi lidmi.

Jiný hlas: *Il y a aussi ici le texte.*

Jiný hlas: *Et une autre chose, je vous remercie seulement, je vous remercie pour votre présence.*

Jiný hlas: *Mais moi, je suis bien contente.*

Hejdánek: *Et surtout, nous sommes très heureux že... que vous pouvez maintenant dire à vos parents et à vos amis že... qu'il y a... qu'il y a un événement spécial, que vous pouvez venir sans trop de... sans de peur... bez... sans de... sans de... sans de difficultés. Nous sommes peut-être heureux que c'est déjà la troisième fois que vous pouvez nous visiter sans aucun... sans aucun incident, difficulté. Merci beaucoup pour votre présence. [nesrozumitelné]*